

Η ΑΜΑΧΟΣ ΙΣΧΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΠΟΝΗ

Ἵψηλά και μεγάλης εὐθύνης εἶναι τὰ καθήκοντα τοῦ ἀναλαμβάνοντος τὴν Προεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ κατ' ἐμὲ ὀφείλω νὰ δηλώσω ὅτι θὰ ἀφοσιωθῶ, ψυχῇ τε και σώματι, εἰς ἐπιτέλεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ ἐπιβαλλομένων καθηκόντων. Πρὸς τοῦτο εὐχομαι, ὅπως ὁ Ὑψιστος διατηρήσῃ ἐν ἀκμῇ τὰς πνευματικὰς και σωματικὰς μου δυνάμεις, «ἀναπληρῶν τὸ ἡμέτερον ὑστέρημα» (Α΄ Κορ. 16,17) και φωτίζων με εἰς ἔργα δίκαια και ὀφέλιμα, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνωμαι και εἰς τὰς ἐλπίδας τῶν ψηφισάντων με σεβαστῶν και διακεκριμένων, ὅσον και ἀγαπητῶν συναδέλφων, οἵτινες με ὤρισαν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διοικήσεως και λειτουργίας τοῦ μεστοῦ εὐθυνῶν ἱεροῦ Τεμένους ποῦ λέγεται Ἀκαδημία! Ἡ εὐγνωμοσύνη μου πρὸς ἀπαξάπαντα τὰ Μέλη τῆς Ἀκαδημίας εἶναι βαθεῖα. Μετὰ τῶν εὐχαριστιῶν μου, παρακαλῶ νὰ ἔχω τὴν ἐν συνεχείᾳ συνεπικουρίαν αὐτῶν και συγχρόνως τὴν ἐν συναδελφικῷ πνεύματι κατανόησιν και ἐπιείκειαν διὰ τυχόν ἀτελείας τῶν ἔργων μου, φυσικὰς ἄλλωστε και εἰς τὸν κατ' ἐπιθυμίαν ἐργαζόμενον, ἀλλ' ἀκουσίως τὴν ἀνθρωπίνην ἀτέλειαν οὐχὶ σπανίως ἐμφανίζοντα εἰς τὰ ἐπὶ μέρους. Ἐπιθυμῶ νῦν νὰ ἐκφράσω τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μου, ὡς και ἐκ μέρους ὄλων τῶν συναδέλφων, εἰς τὸν ἀπερχόμενον διακεκριμένον Πρόεδρον Κων. Τρυπάνη ν, ἔναντι τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτίμησις και ἡ ἀγάπη μου εἶναι ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων βαθεῖα. Εὐχομαι εἰς αὐτὸν ἀπρόσκοπτον τὴν περαιτέρω ἐπιστημονικὴν του δραστηριότητα ἐν ρώσει πνεύματος και σώματος, ἐπ' ἀγαθῶν και τῆς Ἀκαδημίας. Πολλὴν χαρὰν και ἱκανοποίησιν αἰσθάνομαι διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς Ἀντιπροεδρίας ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς συναδέλφου κ. Γεωργίου Μερικά, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι θὰ συμπληρώνη τὰ ἐμὲ ἐλλείποντα μετὰ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν ἐπιστημονικὴν

πληρότητα καὶ εὐσυνειδήτων δραστηριότητά του. Ἰδιαίτερος χαίρω, διότι θὰ ἔχω ἄμεσον συνεργάτην καὶ σύμβουλον τὸν λίαν πεπειραμένον, ὅσον καὶ διακεκριμένον συνάδελφον *Μενέλαον Παλλάντιον*, τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἀκαδημίας.

*

Εἴθισται ὁ ἀναλαμβάνων νέος Πρόεδρος τὰ ἐκ τοῦ Ὄργανισμοῦ καθήκοντά του, νὰ ἐκθέτῃ ἐν συντομίᾳ τὰς προθέσεις καὶ προβλέψεις του τῆς περαιτέρω προαγωγῆς τῶν ἐπιδώξεων τῆς Ἀκαδημίας. Προσωπικῶς δὲν ἀρέσκομαι εἰς προγραμματικὰς δηλώσεις, αἵτινες ἴσως καταστοῦν ἀπραγματοποίητοι. Ἄλλ' «ἀνάγκη οὐδὲ θεοὶ μάχονται» (*Leutsch, E.P. Gr. I, 28 No 85*). Καὶ τὰ μὲν τοῦ παρελθόντος ἐπιτελεσθέντα καὶ τὰ μὴ πραγματοποιηθέντα καὶ ἐν ἐκκρεμότητι παραμείναντα προβλήματα, ἐγνωστοποιήθησαν διὰ τῆς λεπτομεροῦς ἐκθέσεως ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως κατὰ τὴν πανηγυρικὴν συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας πρὸ 15θήμερου περίπου. Ἐπέχω λοιπὸν νὰ ἐπαναλάβω τὰ ὑπ' ἐκείνου ἐπισημανθέντα ἤδη προβλήματα, ἅτινα καὶ πολλὰ καὶ σπουδαῖα εἶναι. Προκαταβολικῶς λεχθήτω ὅτι, ὅπως καὶ ὅλα τὰ Ἰδρύματα τῆς Χώρας ἡμῶν, οὕτω καὶ ἡ Ἀκαδημία ὀφείλει νὰ ἀντιμετωπίζῃ τὰ ἰδικά της προβλήματα συμφώνως πρὸς τὰ ἐκ συγκυρίας γενικώτερα προβλήματα τῆς Πατρίδος. Οὐχ ἤττον, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν πᾶσαν δυνατὴν πρόσβασιν ἐπιλύσεως ἐπείγοντων προβλημάτων καὶ δὲν θὰ ὑστερήσω κρούων τὰς πύλας τῆς Ἡγεσίας τῆς Πολιτείας πρὸς διαφώτισιν, κατανόησιν καὶ κατάφασιν ἔναντι τῶν ἐπείγοντων αἰτημάτων τῆς Ἀκαδημίας πρὸς τελικὴν ἔγκρισιν. Ἀλλὰ καὶ τὸν δυνάμενον νὰ βοηθήσῃ ἰδιωτικὸν παράγοντα θὰ προσπαθήσω νὰ προσεταιρισθῶ, ὅπως ἔλθῃ ἀρωγὸς ὅπου δεῖ. Ἐπιτρέψατέ μοι ὅμως νὰ ἀφήσω εἰς τὸ τέλος τῆς εἰσηγήσεώς μου τὰ κατὰ τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν ἐπείγοντα προβλήματα τῆς Ἀκαδημίας.

*

Ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων μου ὡς Προέδρου, εἶχον σκεφθῆ νὰ διαπραγματευθῶ ἐπιστημονικὸν θέμα, εἰλημμένον ἐκ τοῦ κύκλου τῶν διαφερόντων τῆς εἰδικότητός μου, ἤτοι ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματείας. Ἄλλ' ὅταν ἤρχισα νὰ συντάσσω τὴν Ὁμιλίαν μου, ἀσυναισθητῶς ἐξετάθην εἰς θέματα δομῆς, λειτουργίας καὶ προβολῆς τῶν προβλημάτων τῆς Ἀκαδημίας. Καὶ ὡς πρῶτον ἐθεώρησα καλὸν νὰ ἐκθέσω κατὰ τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν, τί εἶναι ἡ Ἀκαδημία ὡς Ὄργανισμὸς καὶ Ἰδρυμα, πῶς λειτουργεῖ, ποῖος ὁ σκοπός, ποῖα τὰ μέσα, ποῖαι αἱ μέθοδοι καὶ ποῖον τὸ κύριον ἔργον καὶ ποῖα τὰ ἐπιτελούμενα ὑπ' αὐτῆς εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς πολυδιαστάτου δραστηριότητός της. Ἄς μὲ συγχωρήσουν οἱ εὐγενεῖς ἀκροαταί, ἂν χάριν ἀκριβῶς τοῦ φιλομούσου δημοσίου κοινουῦ, ἐπέλεξα ὡς θέμα τῆς Ὁμιλίας μου «Ἡ ἄμαχος ἰσχύς τῆς Ἀκαδημίας καὶ αἱ σύγγρα-

νοι ἀπαιτήσεις». Ἄλλωστε θὰ ἔχωμεν ἐν τῷ μέλλοντι ἐλπίζω τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὀμιλήσωμεν καὶ ἐπὶ θεμάτων καθαρῶς ἐπιστημονικῶν.

Χάριν ὑμῶν λοιπόν, τῶν εὐγενῶν ἀκροατῶν μου, ἀλλὰ καὶ χάριν ὄσων δὲν παρίστανται νῦν, ἀλλὰ θὰ λάβουν εἰς χεῖρας τὸ ἀνάτυπον τῆς Ὀμιλίας μου, θεωρῶ ὠφέλιμον καὶ λιαν διαφωτιστικὸν νὰ ἐκθέσω εὐρύτερον τὰ περὶ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν ἐπιδιώξεων αὐτῆς, ἵνα συνειδητοποιήσουν οἱ πάντες τὰς ἐπιδιώξεις τῆς Ἀκαδημίας. Ἡ Ἀκαδημία ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Κράτους πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως φωτίζη καὶ χειραγωγῇ ὅπως μελετᾷ, καθοδηγῇ καὶ σφυρηλατῇ ἐν τῇ ὄλῃ περιοχῇ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος νέα ὅπλα ἀσφαλείας, ἀκμῆς καὶ δόξης τοῦ ἔθνους, ἐνθαρρύνῃ καὶ ζωογονῇ τὰς πνευματικὰς ἀρετὰς τοῦ ἔθνους, δημιουργῇ καὶ ἀναδεικνύῃ ἀκμαίαν καὶ σελαγίζουσαν τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην καὶ ἐξυπηρετῇ καὶ προάγῃ τὰ μεγάλα ἠθικὰ καὶ ὑλικά συμφέροντα τοῦ τόπου. Ἡ Ἀκαδημία ἐπομένως εἶναι Ἴδρυμα κοινῆς συναδελφότητος καὶ καρποφόρου συνεργασίας διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν Ἐπιστημῶν, τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν ὑπὸ τῶν κορυφαίων τοῦ ἔθνους πνευματικῶν δυνάμεων. Ταῦτα διαλαμβάνει ὁ ἰδρυτικὸς Νόμος, ὅστις εἶναι καὶ ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἀκαδημίας.

Ἐπενθυμίζω ὅτι ὁ ὅρος «Ἀκαδημία» εἶναι ἑλληνικῆς προελεύσεως. Εἶναι δισύνθετος ἐκ τοῦ πρώτου συνθετικοῦ «Ἀκὰ» ἢ «Ἀκῆ» καὶ τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ «δῆμος». Ὁ ὅρος «Ἀκὰ» ἢ «Ἀκῆ» σημαίνει «ἡσυχίαν» (Ἀκῆ = ἐν ἡσυχίᾳ). Κατὰ δὲ τὸν Ἱπποκράτην σημαίνει καὶ «θεραπείαν». Τὸν ὅρον «Ἀκαδημία» πρῶτος ἐπέλεξεν ὁ μέγας Πλάτων, ὅστις εἰς προάστειον τοῦ Δήμου τῶν Ἀθηνῶν ἵδρυσε τὴν Ἀκαδημίαν του, ἵνα ἐν «ἡσυχίᾳ» ἀνερευνᾷ καὶ μελετᾷ μετὰ τῶν μαθητῶν του τὰ προβλήματα τῆς φιλοσοφίας του. Ἡ πρώτη καὶ ἀρχαιότερα Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος — τῆς ὁποίας συνέχεια, δυνάμεθα ὀρθῶς καὶ δικαίως νὰ ἰσχυρισθῶμεν, εἶναι καὶ ἡ σήμερον ἐν τῇ αὐτῇ ἐνδόξῳ πόλει τῶν Ἀθηνῶν ἐδρεύουσα ἡμετέρα Ἀκαδημία—, ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ φέρωσι καὶ ὅλαι αἱ Ἀκαδημίαι ἐν τῷ κόσμῳ τὸ ὄνομα, ἐφ' ὅσον καὶ αὐταὶ τοὺς ἰδίους σκοποὺς ἐπιδιώκουσιν, ἥτοι τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην ὄλων τῶν πεδίων τῆς γνώσεως. Συγχρόνως ὁμοίως αἱ Ἀκαδημίαι ἔχουν καθῆκον νὰ διαφωτίζουν, νὰ ὑποδεικνύουν καὶ νὰ χειραγωγοῦν ἐντὸς τῆς ὄλης περιοχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ νέα πνευματικὰ ὅπλα, τὰ πλέον ἀσφαλῆ καὶ βέβαια, ὡς στηριζόμενα ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς τεκμηριώσεως. Καὶ οὕτω πῶς οἱ ἄνθρωποι νὰ δύνανται νὰ ἀποβαίνουν ἀσφαλέστεροι, ἀκμαῖοι καὶ δημιουργικοὶ καὶ ἐνάρετοι, ἐργαζόμενοι ἐν φιλαλληλίᾳ εἰς ὅλα τὰ πεδία τῆς δράσεώς των καὶ ὑπὲρ τῶν ὑψηλοτέρων ἀνθρωπίνων ἀξιῶν.

Ἡ Ἀκαδημία, ὡς πνευματικὴ τροφός, παραινεῖ ἐκάστοτε τὰ πρόποντα καὶ συμβουλεύει. Δὲν νομοθετεῖ, ἀλλὰ γνωματεύει καὶ εἰσηγεῖται καὶ πρὸ παντὸς δὲν πολιτεύεται. Διὸ

καὶ «ἡ ἄμαχος ἰσχὺς» τῆς Ἀκαδημίας ἐκλάμπει διὰ τοῦ «λόγου», τοῦ μοναδικοῦ καὶ θείου τούτου χαρίσματος, τοῦ ὑπὸ τοῦ πανσόφου Θεοῦ εἰς μόνον τὸν ἄνθρωπον δωρηθέντος. Κατὰ ταῦτα ἡ Ἀκαδημία θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ καὶ «λιμὴν πνευμάτων, κυμάτων ἀπὸ ἡλλογμένην». Ἡ Ἀκαδημία πρὸς τούτοις, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι, ὡς πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον εὐεργετικὸν σκοπὸν συμπορεύεται μετὰ τοῦ Ἐθνους, ἐν ᾧ ζῆ καὶ ἐργάζεται, ἐπ' ὠφελεία τοῦ πολίτου καὶ γενικώτερον τοῦ ἀνθρώπου — παντὸς ἀνθρώπου.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης δυνάμεθα ἐπίσης νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Ἀκαδημία συμπορεύεται ἐν πολλοῖς καὶ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον κινεῖται ἐντὸς χριστιανικοῦ Κράτους. Ἡ Ἀκαδημία, ὡς ἐκ τούτου, δύναται νὰ παρομοιασθῆ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ Θεοῖδρυτον Ἴδρυμα. Ἡ Ἀκαδημία εἶναι τὸ τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος Τέμενος. Ἡ Ἐκκλησία κατέχει τὴν ἐξ Ἀποκαλύψεως Ἀλήθειαν. Ἡ Ἀκαδημία ἀνερευνᾷ ἀναζητοῦσα τὴν Ἀλήθειαν. Ἰατρεῖον πνευματικὸν εἶναι ἡ Ἐκκλησία πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν. Ἡ Ἀκαδημία εἶναι Ἴδρυμα ἐρευνητικὸν καὶ διαγνωστικὸν τῆς Ἀληθείας τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἐπ' ὠφελεία τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τὴν Ἐκκλησίαν «καρπὸς τοῦ πνεύματος» εἶναι «ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη» (Γαλ. 5,22). Καὶ ἡ Ἀκαδημία τὴν ἰδίαν εὐκαρπίαν ἐπιζητεῖ νὰ δρέψῃ χάριν τοῦ ἀνθρώπου — παντὸς ἀνθρώπου. Καὶ διὰ νὰ χρησιμοποιήσω τὸν ἐπιτυχῆ Πυθαγόρειον ὄρον: ἡ Ἀκαδημία εἶναι «ὄμακοεῖον», ἧτοι κοινὸν ἀκροατήριον ἢ ἐκπαιδευτήριον καὶ Ἴδρυμα, ἐν ᾧ συναθροίζονται οἱ ἐκλεκτοὶ ἐρευνηταὶ τοῦ πνεύματος ἐπὶ παντὸς τοῦ ἐπιστητοῦ, πρὸς ἀνακοίνωσιν τῶν ἐρευνητικῶν ἐπιτευγμάτων (Πβλ. Ἰαμβλ., Πυθαγ. 6,30. Πορφυρ., Πυθαγ. 20 κ.ά.). Ἡ Ἀκαδημία λοιπὸν, μακρὰν πάσης φυλετικῆς, θρησκευτικῆς, κοινωνικῆς, πολιτιστικῆς, πολιτειακῆς καὶ οἰασδήποτε ἄλλης ταξικῆς διακρίσεως, ἀποβλέπει εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνύψωσιν — τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν, κοινωνικὴν, πολιτιστικὴν κ.λπ., — ἐν τῷ πνεύματι τῆς φιλαλληλίας, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς Ἀγάπης, «ἧς μείζον οὐκ ἔστι», κατὰ τὴν χριστιανικὴν εὐαγγελικὴν διδαχὴν (Μάρκ. 12,31).

Πιστεύω ἀκραδάντως, ὅτι ἡ Ἀκαδημία μετὰ μείζονος αὐτογνωσίας καὶ αὐτοπεποιθήσεως θὰ δύναται διὰ τῶν ἐρευνητικῶν τῆς προσπαθειῶν καὶ ἐπιτευγμάτων, νὰ ἀνευρίσκῃ ἐκάστοτε τὴν χρυσοῦν δομὴν καὶ τομὴν ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἀνθρώπου, τῆς συνεχοῦς τούτου ἀνθρωπιστικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς τοῦ ἀνυψώσεως, συμφώνως πρὸς τὴν θεῖαν αὐτοῦ προέλευσιν καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ του καθορισθέντα προορισμὸν ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐν τῷ κόσμῳ ἄλλωστε πρέπει νὰ ἀνερευνῶνται κατ' ἀξίαν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας —πάσης Ἀκαδημίας— καὶ νὰ συνιστῶνται πρὸς ἀπόκτησιν τὰ ὕψιστα ἀγαθὰ, ἅτινα εἶναι ἢ εἰς Θεὸν Πίστις, ἢ ἐν παντὶ ὠφελοῦσα καὶ ἐνισχύουσα τὸν ἄνθρωπον Ἐλπίς καὶ ἡ στέφουσα πάσας τὰς ἀγαθὰς πράξεις του Ἀγάπη, ἐκ τῆς ὁποίας πάλιν ἐξαρτῶνται ἡ

συναδελφότης, ἡ φιλαλληλία, ἡ Ἐλευθερία καὶ ἡ στέφουσα τὰ ἀγαθὰ ταῦτα εἰρήνη! Ἀγαθὰ, διὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μεριμνᾷ καὶ ὑπὲρ τῶν ὁπίων εὐχεται, ἵνα καταστοῦν κτῆμα τοῦ ἀνθρώπου — παντὸς ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ. Ἴδου διατὶ παρωμοίωσα καὶ τὴν Ἀκαδημίαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς συμβαδίζουσιν διὰ τὴν ἀνύψωσιν καὶ σωτηρίαν καὶ εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου!

Τὸ ἀθόρυβον ἔργον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν εἶναι πράγματι ζωτικῆς σημασίας διὰ τὴν πνευματικὴν, ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνικὴν παράδοσιν τοῦ ἔθνους, ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν πολιτιστικὴν ἀνάδειξιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπιβίωσίν του. Τοῦτο δέ, διότι χωρὶς τὴν πνευματικὴν ἀνάδειξιν περιορίζεται τὰ μέγιστα ἢ δυνατότης ἐπιβιώσεως ἐνὸς μικροῦ λαοῦ εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Τὸ ἔργον δὲ τῆς Ἀκαδημίας συντελεῖται τόσον ἀπὸ τὴν προσωπικὴν συμβολὴν τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν συμβολὴν τῶν εἰδικῶν Κέντρων Ἑρευνῶν τῆς Ἀκαδημίας. Τὰ ἔργα καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν Κέντρων μὲ θαυμαστὴν εὐγλωττίαν καὶ παραστατικότητά ἐξέθεσεν ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς κ. Μ. Παλλάντιος μὲ τὴν Ἐκθεσιν τῶν Πεπραγμένων πρὸ 15ῆς ἡμέρου, διὸ καὶ παραλείπω νὰ ἀναφέρω.

Οἱ ἐρευνηταί, οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὰ ὡς ἄνω Κέντρα, εἶναι εἰδικοί ἐπιστήμονες μὲ ἠϋξήμενα ἐπιστημονικὰ προσόντα καὶ ἔχουν ἐπιλεγῆ μὲ αὐστηρὰ ἐπιστημονικὰ κριτήρια, ὥστε νὰ δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ἰσότιμοι πρὸς ἀνάλογον βαθμίδα πανεπιστημιακοῦ Διδασκάλου ἢ καὶ Καθηγητοῦ. Ἡ Σύγκλητος, ἀναγνωρίζουσα τὰ προσόντα τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνητῶν τῶν Κέντρων, θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ ἡ Πολιτεία τοὺς προσοντούχους τούτους ἐπιστήμονας ἐρευνητάς, ὥστε προτάσει τῆς Συγκλήτου νὰ καταξιώσῃ τούτους ἢ Πολιτεία, κατατάσσουσα εἰς τὴν ἀνάλογον βαθμίδα τῶν πανεπιστημιακῶν Διδασκάλων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιστημονικῶν μελετῶν καὶ ἐργασιῶν των, ὡς καὶ τοῦ Διδακτορικοῦ των Διπλώματος.

Ἡ Ἀκαδημία παρακολουθεῖ μὲ στοργὴν τὴν ἐπιστημονικὴν, τὴν λογοτεχνικὴν καὶ τὴν καθόλου πνευματικὴν ζωὴν τῆς Χώρας καὶ κρίνει μὲ ἀντικειμενικότητα ὅλας τὰς ὑποβληθείσας Μελέτας διὰ τὴν διεκδίκησιν τῶν προκηρυχθέντων βραβείων τῆς. Ἐξετάζει ἐπίσης μὲ ὑπομονὴν καὶ εὐσυνειδησίαν ὅλα τὰ ἔργα καὶ τὰς αἰτήσεις περὶ ἀπονομῆς τιμητικῶν διακρίσεων.

Ἡ Ἀκαδημία ἔχει ἀσφαλῶς καὶ τὴν ἕξωθεν «καλὴν μαρτυρίαν» τῶν εὐγενῶν φιλομαθῶν ἀκροατῶν καὶ ἐπισκεπτῶν τῆς. Ἀνακοινώσεις, ὁμιλίαι, συζητήσεις ἐκάστην Τρίτην καὶ Πέμπτην· Συνεδρία Ἐπιτροπῶν σχεδὸν καθ' ἐκάστην· Συνεδρία ἐκάστης τῶν τριῶν Τάξεων ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος· παρακολούθησις τῶν Ἑρευνητικῶν τῆς Κέντρων· ποικίλαι ἐκδόσεις βιβλίων καὶ Πρακτικῶν· Ἐκθέσεις ἐπικαίρων ἐθνικῶν προβολῶν ἢ καὶ διακεκρι-

μένων προσώπων· Μουσικαὶ Συναυλίας καὶ πλείστα ἄλλα κοινῆς παρουσίας, προσελκύουν τὸ εὐγενές καὶ φιλομαθές κοινὸν νὰ ἔλθῃ εἰς γνωριμίαν μετὰ τῶν ὑπὸ τῆς Ἐκτεθείας τελουμένων. Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῆ, ὅτι ἅπαντες οἱ Ἐκτεθειοὶ ἐργάζονται νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἕκαστος ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς εἰδικότητός του. Πολλοὶ Ἐκτεθειοὶ προσκαλοῦμενοι κατ' ἔτος εἰς Συνέδρια Διεθνῆ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν, προβάλλουν ἐν τιμῇ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ὄνομα. Οἱ Ἐκτεθειοὶ εἶναι ὄχι μόνον οἱ ἀθόρυβοι κήρυκες τῆς ἀνεπιπέδου πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς Παραδόσεως τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἅμα καὶ οἱ ἀξιοπίστοι, λόγῳ τοῦ ἀξιώματός των, πρέσβεις τῶν Ἑθνικῶν Ἑλληνικῶν Δικαίων. Ὡφέλιμον ἐπομένως εἶναι νὰ ἄρῃ τὰ περιοριστικὰ μέτρα πὺρ ἐφήρμοσεν ἡ Κυβέρνησις τῆς εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν ἐπισήμου ἀποστολῆς των, μάλιστα ἐφ' ὅσον τὰ ἔξοδα ἐπιβαρύνουν οὐχὶ τὴν Πολιτείαν, ἀλλὰ τὴν Ἐκτεθειάν.

Σημειωθῆτω ὅτι τὴν «ἔξωθεν καλὴν μαρτυρίαν» περὶ τῆς Ἐκτεθείας, ἀποδεικνύουν ἡ ἐν ἐκτιμῆσει βαθεῖα ἀναγνώρισις τῶν ἐπιτευγμάτων της καὶ ἡ ὁμολογουμένης βεβαιότητος τῆς ἀμέπτου διοικήσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ἐκτεθειοῦ Πνευματικοῦ Ἰδρύματος. Ἀποδεικνύει δὲ τούτων εἶναι αἱ κατ' ἔτος πλουσιώταται ἀφιερώσεις καὶ δωρεαὶ πολλῶν εὐγενῶν δωρητῶν διὰ Διαθηκῶν, ὅπως καὶ αἱ προσφοραὶ ἐν ζωῇ ἢ μετὰ θάνατον ἀκινήτων καὶ κινητῶν ἀγαθῶν, ἀξίας πολλῶν πολλακίς δεκάδων ἢ καὶ ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων.

*

Τὰ ἐκτεθέντα ἀποτελοῦν πράγματι τὸ καύχημα τῆς Ἐκτεθείας. Ἄλλ' ἡ Ἐκτεθειάν —εἶναι γνώμη τοῦ ὀμιλοῦντος— δὲν πρέπει νὰ ἀρκεσθῆ εἰς τὰ σημερινὰ της λειτουργικὰ ἐπιτεύγματα. Ἐχει αὕτη Τρεῖς Τάξεις — Θετικῶν Ἐπιστημῶν, Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν καὶ Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Αἱ δύο πρῶται Τάξεις ἔχουν ἐκ τοῦ Ὄργανισμοῦ 25 ἔδρας ἑκάστη. Ἡ Τρίτη Τάξις μόνη ἔχει 15 ἔδρας. Νομίζω ὅτι ἡ πλήρης ἰσοτιμία ἀπαιτεῖ τὴν συμπλήρωσιν τῆς Τρίτης Τάξεως, ἵνα καὶ αἱ ἔδραι ταύτης ἀνέλθουν εἰς τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν δύο πρώτων Τάξεων, ὥστε νὰ γίνουν καὶ διὰ τὴν Τρίτην Τάξιν 25. Καίτοι ὁ ὀμιλῶν εἶχεν ἄλλοτε τὴν γνώμην ὅτι «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ», χωρὶς νὰ ἀφίσταται τῆς ἀρχῆς ταύτης, προκειμένου περὶ αὐστηρότητος κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν νέων ὑποψηφίων διὰ τὴν Ἐκτεθειάν, οὐχ ἤττον θεωρεῖ ὅτι τὰ μετὰ τὸν ὀλέθριον παγκόσμιον πόλεμον γεγονότα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἀνθρωπότης εἰσῆλθεν εἰς περίοδον ἠθικῆς κρίσεως· τὰ γεγονότα λέγω ταῦτα ἠνάγκασαν καὶ πολλὰς Ἐκτεθείας τῆς Εὐρώπης νὰ ἀυξήσουν τὰ Μέλη των δι' ἑδρῶν κυρίως ἀνθρωπιστικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Πιστεύω λοιπὸν ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ δοθῆ καὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἐκτεθείας μεγαλειτέρα σημασία εἰς ἀνάδειξιν πλείονων Ἐδρῶν εἰς τὴν Τάξιν τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

Σὺν ἐπὶ τούτοις, οἱ πάντες ἀσχάλλομεν σήμερον, γιγνόμενοι μάρτυρες παραποιήσεως τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων, τῶν ἱστορικῶν μας παραδόσεων καὶ τῶν ἀρχαιοπρεπῶν εὐγενῶν Ἰδεωδῶν. Θρησκεία, Πατρίς, Οἰκογένεια, Δημοκρατία, Ἐλευθερία, Ζωὴ καὶ Τιμὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Ἀνθρωπισμὸς γενικῶς, προβάλλονται πολλάκις ὑπὸ πολλῶν μὲ σημασίας ἀντιθετικὰς τῆς ἐννοίας τοῦ ὀνόματός των, παραδόξους, πρωτοφανεῖς! Καὶ τὸ χερίστον, παρατηρεῖται, παγκοσμίως δύναμαι νὰ εἶπω, διαφθορὰ καὶ ἐκφραυλισμὸς ἡθῶν, ἐλάττωσις εὐσεβείας καὶ τάσις ἀνατροπῆς παραδοσιακῶν Ἀρχῶν καὶ Ἀξιῶν, ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν Νέων ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ταῦτα ἐπισημαίνω διὰ νὰ καταδείξω τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐνίσχυσεως τῆς Γ' Τάξεως τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν δι' αὐξήσεως τῶν Ἐδρῶν αὐτῆς.

Αἱ Νομικαί, αἱ Οἰκονομικαὶ καὶ αἱ Κοινωνικαὶ Ἐπιστῆμαι σήμερον ὁμοῦ μετὰ τῶν Ἀνθρωπιστικῶν, Μορφωτικῶν, Παιδαγωγικῶν καὶ Θεολογικῶν Ἐπιστημῶν, καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματείας, πρέπει νὰ ἀντιπροσωπεύονται ἐν τῇ Τάξει τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν εὐρύτατα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν προβλημάτων καὶ πρὸς διαφώτισιν τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκάστοτε Κυβερνήσεως πρὸς ἀντιμετώπισιν ὑπ' αὐτῆς τῶν ἐπικαίρων προβλημάτων. Ἡ ραγδαία ἀνάπτυξις τῆς Τεχνολογίας ἐπὶ ὅλων τῶν πεδίων τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, ἀρχίζει νὰ ἐκφοβίζει τὸν ἄνθρωπον. Ἐκ τούτου καὶ ἡ στροφὴ πρὸς τὰς καλῶς ἐννοουμένας Ἀνθρωπιστικὰς Ἐπιστῆμας. Τὸ πανάρχαιον Πλατωνικὸν Ἰδεῶδες περὶ Θεοῦ καὶ Ἀνθρώπου καταλαμβάνει καὶ σήμερον τὸ κέντρον τῆς διασφαλίσεως καὶ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου! Εἶναι εὐνόητος ἐπομένως ἡ πρότασίς μου αὐξήσεως τῶν Ἐδρῶν τῆς Τάξεως τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

Περὶ τὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι καὶ οἱ ἐπὶ μέρος Κανονισμοὶ τῆς Ἀκαδημίας πρέπει νὰ ἐκσυγχρονισθοῦν καὶ ἀναμορφωθοῦν. Ἡ Ἀκαδημία εἶναι τὸ πρότυπον Δημοκρατικοῦ-Φιλελευθέρου Ἰδρύματος. Διὸ καὶ πᾶσα ἐπὶ μέρος διακλάδωσις τῆς Διοικήσεως, πρέπει νὰ διαφυλάττη ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὰ Ἰδεῶδη τῆς ἀληθοῦς Δημοκρατίας καὶ τῆς ἀληθοῦς Ἐλευθερίας, διὰ νὰ δύναται, ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν ὑψηλῶν σκοπῶν της, νὰ εἰσακούεται καὶ νὰ ἐπιβάλλεται. Ἡ Ἀκαδημία εἶναι ἐκ φύσεως Ἰδρυμα ὑγιῶν Ἐθνικῶν Παραδοσιακῶν Ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ὀφείλει πάντοτε καὶ νὰ προβάλλῃ καὶ νὰ διαφυλάττη, ὅποτε θὰ δύναται ἀσφαλῶς νὰ σεμνύνεται καὶ ἐν τιμῇ νὰ εἰσακούεται. Ἡ Ἀκαδημία ὀφείλει καὶ πρέπει νὰ καταστή ἡ Δεξιὰ χεὶρ καί, δύναμαι νὰ εἶπω, ἡ Θεραπεινὴς τῆς ἐκάστοτε Κυβερνήσεως.

«Ἀρχομένου δ' ἔργου, πρόσωπον χρῆθ' ἔμεν τηλαυγές», λέγει ὁ Πίνδαρος (Ὀλυμπ. VI 4, ἔκδοσις Otto Schoeder, Pindari, Carmina, Teubner 1923, I, 113). Μὲ τηλαυγές λοιπὸν τὸ πρόσωπον, θεωρῶ χρήσιμον τὴν δημοσίαν ἀνακοίνωσιν ὠρισμένων ἀπόψεών μου, ἐπὶ τοῦ

Ὁργανισμοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας. Γνώμη τοῦ ὀμιλοῦντος εἶναι ὅτι ὁ ἄριστος διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναμορφωθῆ καὶ ἐκσυγχρονισθῆ. Ἰδίᾳ τὰ χρονικὰ ὄρια τῶν θέσεων τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως καὶ τῶν ἐιδικῶν Γραμματέων, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ περιορισθοῦν εἰς δύο ἢ τρία ἔτη, μὲ τὴν δυνατότητα παρατάσεως τῆς θητείας τῶν ἐπὶ μίαν ἀκόμη τριετίαν ἢ διετίαν. Ἡ θέσις τοῦ Ἐφόρου πρέπει νὰ καταστῆ προσωποπαγῆς καὶ νὰ διορίζεται διὰ μίαν τριετίαν, δυναμένην νὰ ἀνανεοῦται δύο ἢ τρεῖς φορές. Ὁ Ἐφορος νὰ προσλαμβάνεται κατόπιν προκηρύξεως διαγωνισμοῦ καὶ μὲ σύμβασιν ἐιδικοῦ ἔργου. Οὕτω πως ἀποφεύγεται ἡ ὀλοκληρωτικὴ συγκέντρωσις ἐξουσιῶν καὶ εὐθυνῶν εἰς ἓν καὶ μόνον πρόσωπον.

Ἡ σήμερον ἰσχύουσα μονοετής θητεία τοῦ Προέδρου νομίζω ὅτι εἶναι ἀνεπαρκής. Πρέπει νὰ συμβαδίζη, ὡς πρὸς τὴν χρονικὴν διάρκειαν καὶ τὸν τρόπον ἀνανεώσεως ἢ παρατάσεως, μὲ τὰ περὶ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως λεχθέντα. Ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου, ἐκάστη τῶν τριῶν Τάξεων νὰ ὑποδεικνύη ἴδιον ὑποψήφιον, ἡ δὲ Ὀλομέλεια νὰ ἀποφαίνεται κατὰ πλειοψηφίαν ὀλοκλήρου τοῦ Σώματος περὶ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ ποῦ θὰ ἀναδεχθῆ τὰς εὐθύνas τῆς ὅλης Διοικήσεως.

Ὁφείλω ἐνταῦθα νὰ ἐπισημάνω, ὅτι ἡ ἐπιβληθεῖσα λιτότης εἰς πάντας, ἀσφαλῶς θὰ ἔχη καὶ τὸν ἀνάλογον ἀντίκτυπον διὰ τὴν Ἀκαδημίαν. Οὐχ ἤττον ὁ ὀμιλῶν θέλει νὰ διατηρήσῃ πως τὴν αἰσιοδοξίαν του, ὅτι οἱ ἐν τέλει θὰ εὐδοκήσουν νὰ δεχθοῦν ἐν εὐμενείᾳ ὀρισμένα ὀρθὰ καὶ δίκαια αἰτήματα τῆς Ἀκαδημίας, οἷα εἶναι: Αἴτημα πρῶτον: Ἡ αὔξησις τοῦ ὑπαλληλικοῦ προσωπικοῦ, ἀκόμη καὶ διὰ προσωρινῆς συμβάσεως. Ὁφείλω δὲ νὰ ἐπισημάνω, ὅτι ἡ Ἀκαδημία σήμερον ἀντιμετωπίζει μέγιστον πρόβλημα ὅχι μόνον αὔξεσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἀποχωρούντων, λόγῳ συντάξεως, ὑπαλλήλων τῆς. Αἴτημα δεύτερον: Ἡ ἐξέυρεσις χώρων ἢ καὶ οἰκοπέδου πρὸς ἀνοικοδόμησιν πολυωροῦ οἰκίματος διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ἐρευνητικῶν Κέντρων τῆς Ἀκαδημίας. Αἴτημα τρίτον: Ἐξέυρεσις οἰκοπέδου ἀνιδρύσεως τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀκαδημίας. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ σημειῶ, ὅτι ἡ Ἀκαδημία θὰ ἠδύνατο ἐκ τῶν ἰδίων πόρων νὰ πληρώσῃ τὰς ἀπαραιτήτους τοῦλάχιστον ἀνάγκας, ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἀπεδέσμευεν ἐλάχιστον μέρος τῶν κεφαλαίων τῆς.

Ἡ πείρα, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησα ἐν τῇ, εἰς ἣν θητεύω ἀπὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους, Ἀρχαιολογικῆ Ἐταιρείᾳ, μὲ ἐδίδαξεν ὅτι τὸ βάρος τῶν μεριμνῶν τοῦ Προέδρου τίθεται εἰς τὴν διαχείρισιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ἀκαδημίας. Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ, ἢ ἐκ τῶν ἀρίστων καὶ τὰ μάλιστα πεπειραμένων διαπρεπῶν συναδέλφων ἀποτελουμένη, θὰ ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ ἀσυγκρίτως περισσότερα, ἐὰν ἡ σύστασις τῆς διηρυνετο πως. Παρὰ τὸ γνωστὸν λόγιον: «τὰ ἐν οἴκῳ μὴ ἐν δήμῳ», ἄς μοὶ ἐπιτραπῆ νὰ

πιστεύω, ὅτι πολλάκις ἐπιβάλλεται ἢ παράβασις τοῦ κανόνος, πρὸς ἄρσιν παρεξηγήσεων ἢ δυσμενῶν σχολίων, ὅτι ἡ Ἀκαδημία δὲν μελετᾷ ἢ δὲν διορθώνει τὰ καὶ εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν ὑποπίπτοντα ἄξια διορθώσεως. Θὰ παραθέσω μίαν σειρὰν διορθωτέων, κατὰ τὴν ἐμὴν ἀντίληψιν, τῶν ὁποίων τὴν ἐκτέλεσιν θὰ εἰσηγηθῶ εἰς τὴν Σύγκλητον πρὸς ἔγκρισιν.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 33 τοῦ ἰσχύοντος Ὁργανισμοῦ, τὰ ἔργα τῆς Ἀκαδημίας διεξάγονται εἴτε ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας, εἴτε ὑπὸ τῶν Τάξεων, εἴτε ὑπὸ Ἐπιτροπῶν. Σήμερον ὠρισμένα Ἐπιτροπαὶ ἀποκοτῶν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα καὶ βαρύτητα διὰ τὴν Ἀκαδημίαν. Αὗται εἶναι: 1) Ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ· 2) ἡ Νομικὴ Ἐπιτροπὴ· 3) ἡ Ἐπιτροπὴ διὰ τὰ Τεχνικὰ ἔργα· 4) ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Καλῶν Τεχνῶν· 5) ἡ Ἐπιτροπὴ Παιδείας καὶ ἄλλαι.

α) Διὰ τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν προτείνω τὴν πρόσληψιν ἐνός ἢ καὶ δύο εἰδικῶν καὶ πεπειραμένων, συνταξιούχων ἢ μὴ, οἰκονομολόγων, ἵνα διευκολύνουν τὸ ἔργον τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ συγχρόνως συμβοηθοῦν τὸν ἔχοντα τὸ ὄλον βᾶρος τῶν πολλαπλῶν καὶ σπουδαίων οἰκονομικῶν θεμάτων καὶ προβλημάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἐφορον, ὅστις εἶναι ἄξιος πράγματι θαυμασμοῦ, διότι κρατεῖ εἰς τὴν μνήμην του πλῆθος ὄλων θεμάτων, ταχείας πολλάκις ἐκτελέσεως, πού παρὰ τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, ἀδυνατεῖ μόνος νὰ φέρῃ εἰς πέρας.

β) Ἰδιαιτέραν βαρύτητα προσλαμβάνει σήμερον ἡ Ἐπιτροπὴ Παιδείας, ἥτις θὰ παρακολουθῇ ὅλα τὰ προβλήματα Παιδείας, μορφώσεως τῶν Νέων εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῶν Σχολείων, ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι καὶ τῆς Ἀνωτάτης, ὥστε νὰ εἰσηγηταὶ τὰ κατὰ τὴν γνώμην τῆς Ἀκαδημίας μέσα, μέθοδον καὶ τρόπους διδασκαλίας καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς καθ' ὁμολογίαν πάντων μιᾶς καὶ ἐνιαίας Γλώσσης καθ' ὅλην τὴν ἱστορικὴν ἐξελικτικὴν περίοδον, ἥτοι τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τῆς Μεσαιωνικῆς καὶ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς, ἄνευ προτιμήσεων ἢ γλωσσικῆς μισαλλοδοξίας.

γ) Μεγάλην βαρύτητα δίδω ἐπίσης εἰς τὴν σύστασιν εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐποπτείας τῶν Κέντρων, συνισταμένην ἐκ τῶν Ἐποπτῶν - Ἀκαδημαϊκῶν τῶν Ἐρευνητικῶν Κέντρων. Αὕτη πρέπει νὰ συνέρχεται ἀνὰ δίμηνον, πρέπει δὲ νὰ ἔχη εἰδικὸν Γραμματέα, ὁ ὁποῖος θὰ κρατῇ τὰ Πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν. Θὰ προεδρεύῃ ὁ ἀρχαιότερος τῶν Ἐποπτῶν - Ἀκαδημαϊκῶν. Θὰ καλοῦνται δὲ νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς συνεδρίας ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς καὶ ὁ Ἐφορος. Οἱ Διευθυνταὶ τῶν Ἐρευνητικῶν Κέντρων πρέπει νὰ συνεδριάζουν ἅπαξ τοῦ μηνός, μὲ προεδρεύοντα τὸν ἀρχαιότερον τῶν Δ/ντῶν. Θὰ κρατοῦν Πρακτικὰ καὶ θὰ συζητοῦν τὰ προβλήματα ἐκάστου Κέντρου καὶ θὰ εἰσηγοῦνται τὰ θέματά των εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Ἐποπτείας τῶν Κέντρων. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Προέδρου, τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως καὶ τοῦ Ἐφόρου ἐπαφίεται εἰς τὴν κρίσιν των.

δ) Ἡ ὑπὸ τοῦ τέως Προέδρου κ. Μούσουλου ἐφαρμοσθεῖσα τὸ πρῶτον ἀρχὴ νὰ προσκαλῶνται κατ' ἔτος ὠρισμένα διακεκριμένα Μέλη ἐκ τῶν Ἐταίρων καὶ Ἀντεπιστελλόν-

των ἐπιστημόνων, ἵνα προβαίνουν εἰς Ἐνακοινώσεις ἐπὶ ἐπιστημονικῶν θεμάτων κοινοῦ ἐνδιαφέροντος, πρέπει νὰ συνεχισθῆ.

ε) Θὰ προτείνω εἰς τὴν Σύγκλητον, ὅπως ἀνὰ τετραετίαν συγκαλῆται Διεθνὲς Συνέδριον διασῆμων Ἀκαδημαϊκῶν καὶ μάλιστα κατόχων τοῦ βραβείου Νόμπελ, διὰ νὰ δίδουν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Ἀκαδημίας διαλέξεις, συζητοῦν ἐπὶ τῶν ἐπικαίρων ἐπιστημονικῶν θεμάτων καὶ προβλημάτων. Ἐπίσης νὰ ἐκφέρουν γνώμην περὶ τῶν τεχνολογικῶν ἀνακαλύψεων καὶ τῆς ὠφελιμότητος ἢ μὴ τούτων διὰ τὸν ἄνθρωπον. Πιστεύω ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν θὰ ἀρνηθῆ τὴν χρηματοδότησιν ἐνὸς τόσον σπουδαίου καὶ διὰ τὸ Κράτος καὶ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ὄνομα Διεθνoῦς Συνεδρίου διαπρεπῶν ἐπιστημόνων, ἀφοῦ τόσα καὶ τόσα Συνέδρια Διεθνή χρηματοδοτεῖ.

στ) Ὑπὲρ πάντα προέχει ἡ σήμερον ἀναγκαιοτάτη καὶ χρησιμωτάτη τεχνολογικὴ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ τοῖς Κέντροις ἐγκατάστασις ὑπολογιστικῶν μηχανημάτων.

ζ) Ἀναγκαίαν θεωρῶ τὴν τοποθέτησιν εἰδικῶν (κινουμένων) θαλάμων διὰ τὴν μετάδοσιν ὑπὸ μεταφραστῶν τῶν Ἐνακοινώσεων τῶν ξένων προσκεκλημένων μας, τῇ βοήθειᾳ κινουμένων ἐνσυρμάτων ἀκουστικῶν.

η) Ἀποτελεῖ πρόβλημα, παρατεινόμενον ἐπὶ ἔτη, ἡ στέγασις τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους εἰς τὸ Μέγαρον τῆς Ἀκαδημίας. Οἱ χῶροι ποῦ καταλαμβάνουν τὰ Ἀρχεῖα εἶναι σήμερον εἴπερ ποτὲ καὶ ἄλλοτε ἀναγκαιοτάτοι διὰ τὴν Ἀκαδημίαν, λόγῳ τῶν πιεστικῶν ἀναγκῶν ἐγκαταστάσεως τῶν τεχνικῶν, οικονομικῶν καὶ πολλῶν ἄλλων Γραφείων τῆς Ἀκαδημίας. Παρακαλοῦμεν καὶ συνιστῶμεν, ὅπως τὸ θέμα τῆς μεταφορᾶς τῶν Ἀρχείων εἰς εἰδικoὺς χώρους, τύχῃ ἰδιαιτέρας μερίμνης ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ μάλιστα κατὰ τὸν ὅσον εἶναι δυνατόν, συντομώτερον χρόνον.

Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ἀπασχολήσω καὶ μὲ πλῆθος ἄλλων θεμάτων, ἐσωτερικῆς μᾶλλον ρυθμίσεως καὶ τὰ ὅποια θὰ διευκολύνουν τὸν ρυθμὸν τῆς καλῆς λειτουργίας τῆς Ἀκαδημίας. Περὶ ὄλων αὐτῶν θὰ ἀσχοληθῆ καὶ θὰ ἀποφανθῆ ἡ Σύγκλητος.

Ὅστις θὰ θελήσῃ νὰ λάβῃ σαφεστέραν ἀντίληψιν τῶν ἔκπαλαι ὑφισταμένων προβλημάτων τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῶν ἀντιλήψεων τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Πολιτείας περὶ τῆς Ἀκαδημίας, πρέπει νὰ μελετήσῃ τὰ Ἐπίσημα Πρακτικὰ τῆς εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς τῆς 5ῆς Συνεδρίας τῆς 1 Σ/βρίου 1966. Ὅχι μόνον θὰ διαφωτισθῆ εἰς τὸ πῶς σκέπτονται καὶ πόσον ἐνδιαφέρον ἀποδεικνύουν οἱ ἀξιόλογοι Πολιτικοὶ ἄνδρες, ἀσχετῶς κομματικῆς τοποθετήσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὰς γνώσεις καὶ τὴν σοφίαν τῆς Εἰσηγήσεως καὶ τὴν ἔκδηλον ἀγάπην τοῦ Εἰσηγητοῦ διὰ τὴν Ἀκαδημίαν. Ἄς μὲ συγχωρήσῃ ὁ ἀποφεύγων ἐκ συστήματος τὴν προβολήν, σεβαστὸς καὶ ἀγαπητὸς Πρόεδρος κ. Κ. Τσά-

τσοϛ, ὅστις ἦτο καὶ ὁ Εἰσηγητῆς καὶ ὁ ἀπαντῶν εἰς ὅλα τὰ ἐρωτήματα τῶν Βουλευτῶν, διότι κάμνω μνεῖαν τοῦ ὀνόματός του πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν λεγομένων. Προσωπικῶς ἐμελέτησα τὰ ἐν λόγῳ Πρακτικὰ καὶ πολλὰ ἐδιδάχθην. Ἐντύπωσιν ἀγαθὴν ἀπεκόμισα ἐκ τῶν θέσεων ὄλων τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ὑπὲρ τῆς Ἀκαδημίας, ἀσχέτως κομματικῆς τοποθετήσεως. Ἔστω ὡς παράδειγμα ὁ ἀρτίως κατηρτισμένος ἀρχηγὸς τότε τῆς Ε.Δ.Α. Ἡλίου, ὅστις μὲ τὴν ὀμιλίαν του πολλὰ ἐπιχειρήματα προσεκόμισε διὰ τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας. Διηξῆλθον ἐπίσης ὅλας τὰς προτάσεις καὶ γνώμας τῶν διακεκριμένων Προέδρων τῆς Ἀκαδημίας τῶν τελευταίων ἐτῶν. Προσεπάθησα νὰ ἀντλήσω ὅσα χρήσιμα ἐκ τῶν ἐκθέσεων των καὶ ὅσα ἔμειναν ἀπραγματοποίητα, οὐχὶ ἐξ αἰτίας των. Διεπίστωσα μεθ' ἱκανοποιήσεως ὅτι ἀπαξάπαντες οἱ Ἀκαδημαῖκοι —καὶ ὀφείλω νὰ τὸ τονίσω—, ἐμπνέονται, κινοῦνται καὶ ἐργάζονται, ἀποβλέποντες, ὅπως δι' ὀρθότερας ὀργανώσεως τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀκαδημίας, ἐπιτευχθῆ εὐρύτερον ἢ διάδοσις τῶν πνευματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων τῆς Ἀκαδημίας, ἐπ' ὀφελεία καὶ τοῦ Ἔθνους.

Προσωπικῶς ἠθέλησα νὰ προσφέρῃ καὶ ἡ μετριότης μου ὅ,τι καλὸν ἐθεώρησα χρήσιμον διὰ τὴν Ἀκαδημίαν διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν σκέψεων καὶ τῶν διαθέσεων μου ὑπὲρ τοῦ Ἀνωτάτου Πνευματικοῦ Ἰδρύματος τῆς Χώρας. Τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα καὶ προταθέντα δὲν ἀποτελοῦν θέσφατα. Εἶναι ἀπλῶς Γνωμαί, τὰς ὁποίας θὰ θέσω ὑπ' ὄψιν τῆς Συγκλήτου καὶ διὰ τῶν Τάξεων καὶ τῆς Ὀλομελείας, μόνης δυναμένης νὰ ἀπορρίψῃ ἢ νὰ ἐγκρίνῃ τὰς προτάσεις μου, ὁπότε εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ ἐπικύρωσις των ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Ἐθεώρησα πάντως καλὸν καὶ ὀφελίμον νὰ διατυπώσω καὶ ἀνακοινώσω τὰς Σκέψεις μου ἐνώπιον τοῦ Κοινοῦ, ἵνα γνωρίσῃ καὶ τὸ πολὺ δημόσιον ὅτι ἡ Ἀκαδημία καὶ τὰ ἀπαρτίζοντα τὸ ὄλον Σῶμα αὐτῆς, Ἀκαδημαῖκοι καὶ ὑπάλληλοι ἐν τῷ συνόλῳ, μελετοῦν τὰ δέοντα διορθώσεως προβλήματα τῆς Ἀκαδημίας καὶ προσπαθοῦν νὰ δώσουν τὰς ὀρθὰς λύσεις αὐτῶν. Εἶναι δὲ πεποιθήσις τοῦ ὀμιλοῦντος ὅτι πᾶσα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ Κυβέρνησις διαπνέεται εὐμενῶς, θέλει, ἐπιθυμεῖ καὶ δύναται νὰ βοηθήσῃ τὰ ἔργα τῆς Ἀκαδημίας, πρὸς ὄφελος τῆς προβολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀνόματος καὶ πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων εἰς τὴν ἔκπαλαι πνευματοφόρον καὶ ἔνδοξον Πατρίδα τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων!

*

* *

Εἰς τὰ λεχθέντα, ἴσως εἶπῃ τις ὅτι καλὴ μὲν ἡ πρόθεσις, ἀλλ' αἱ δυσχέρειαί ποὺ ἀντιμετωπίσθησαν καὶ ὑπὸ προηγουμένων συναδέλφων ὑφίστανται καὶ σήμερον. Τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι διατηρῶ τὴν φύσει ἐνυπάρχουσαν εἰς ἐμὲ αἰσιοδοξίαν, ὅτι θὰ ἔλθουν ὄντως καὶ

διὰ τὴν Ἀκαδημίαν «καλλίτερες ἡμέρες». Προσωπικῶς δὲ θὰ παύσω νὰ κρούω τὰς θύρας τῶν ἐν τέλει, αἱ ὁποῖα «ἀνοιγῆσονται τῷ κρούοντι», κατὰ τὴν Γραφήν (Ματθ. 7, 7-8). Συγχωρήσατέ με, ἐὰν ἐπαναλάβω πρὸς ἔμφασιν, ὅπερ ἀνωτέρω ἐτόνισα. Ὅτι δηλ. τὴν σήμερον ἡμέραν τὸ κέντρον βάρους ὄλων τῶν Ἐπιστημῶν τίθεται εἰς τὸν «ἄνθρωπον» καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ. Ὁ ἀοίδιμος Ἀκαδημαϊκὸς Ἰωάννης Θεοδορακόπουλος εἰς μίαν τῶν Ἐκθέσεών του, ὡς Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας, διετύπωσε κατ' ἄριστον τρόπον τὸ περὶ τοῦ «Ἀνθρώπου» πρόβλημα τῆς ἐποχῆς μας: «Τὸ μέγα πάθημα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου εἶναι», λέγει οὗτος, «ὅτι τὰ καταπληκτικὰ βήματα πού ἔκαμε μὲ τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν Τεχνικὴν του πρὸς κατάκτησιν τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τὸν ἀπεμάκρυναν καὶ τὸν ἀπεξένωσαν ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του. Ὁ νικητῆς εἶναι συγχρόνως καὶ ἠττημένος. Νικητῆς πρὸς τὰ ἔξω, ἠττημένος πρὸς τὰ μέσα. Ἡ πληθώρα τῶν ἐιδικῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ τῶν τεχνικῶν ἐφαρμογῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ πλημμύρα τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα κατασκευάζει καὶ παράγει ὁ ἄνθρωπος, κατέκλυσαν εἰς τὴν ἐποχὴν μας τόσον τὸ πνεῦμά του καὶ τὴν ψυχὴν του, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος νὰ λησμονήσῃ τὸν ἑαυτόν του, νὰ ἀποξενωθῇ ἀπὸ τὴν οὐσίαν του. Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς ἀποξενώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του δὲν παρετηρήθη ποτὲ ἄλλοτε μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Ἱστορίαν. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τῆς συγχρόνου ἐποχῆς... Ἀποτέλεσμα τῆς ἀποξενώσεως αὐτῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν του οὐσίαν — θὰ ἔλεγον τὴν θεϊαν οὐσίαν του —, εἶναι καὶ ἡ ἀποχαλίνωσις τῶν ἐνστικτικῶν καὶ ἡ κραυγαλέα αὐτῶν προβολὴ μὲ ὅλα τὰ μέσα τῆς τεχνικῆς, ἡ ὁποία καὶ χρησιμοποιοεῖται ἐντέχνως ἀπὸ ὄλους τοὺς δημαγωγούς. Ἐτσι τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου παραμορφώνεται μὲ διαφόρους μορφασμούς, οἱ ὁποῖοι χαρακτηρίζονται ὡς πρόοδος καὶ εὐημερία ἢ ὡς σωτήριοι νεωτερισμοί, ἐνῶ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ αὐτόχρημα ἐπιστροφή εἰς τὴν βαρβαρότητα... Πνευματικὰ Ἰδρύματα, ὅπως ἡ Ἀκαδημία, καὶ εἰς ἄλλας ὁμαλωτέρας, περισσότερο ὅμως εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ ἀποχρωματισμοῦ τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀποξενώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του — ἔχουν ὡς ἀποστολὴν ὄχι μόνον νὰ διατηρήσουν τὸ πῦρ τῆς παραδόσεως, τὴν φλόγα τοῦ ὀργανικοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐντείνουν εἰς τὸ ἔπακρον τὴν μνήμην καὶ τὴν αὐτοσυνειδησίαν τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν γῆν καὶ ἐκάλυψε ἀπ' ἀρχῆς τὸν Ἑλληνικὸν οὐρανὸν καὶ ἔπειτα ὄλην τὴν οἰκουμένην».

Κυρίαί καὶ Κύριοι,

Πρὶν ἢ κλείσω τὴν ὁμιλίαν μου, θεωρῶ καλὸν νὰ γνωρίσω εἰς ὑμᾶς, ὅτι τὸ ἀρξάμενον Νέον Ἔτος εἶναι μεστὸν ἀναμνηστικῶν Τελετῶν. Τόσον ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἑορταζούσης τὰ 150 χρόνια τῆς ἰδρύσεώς της, ὅσον καὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθη-

νῶν, πανηγυρίζοντος καὶ τούτου τὰ 150 τῆς ἰδρύσεώς του, ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τέλος τοῦ Ἀστεροσκοπείου καὶ ἄλλων Ἰδρυμάτων. Ἡ Ἀκαδημία πρέπει νὰ ἀποτίσῃ τὸν ὀφειλόμενον φόρον θαυμασμοῦ καὶ ἀναγνωρίσεως τῶν μεγάλων καὶ Ἐθνικῶν τούτων Ἰδρυμάτων δι' ἀφιερώσεως εἰδικῶν τιμητικῶν Ψηφισμάτων. Ἀλλὰ ἅμα ἡ Ἀκαδημία ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ ἕτερον καθήκον, νὰ μνημονεύσῃ τιμῶσα προσηκόντως τὸν μέγαν Ἐθνικὸν Εὐεργέτην, τὸν καὶ Ἰδρυτὴν τῆς Ἀκαδημίας Σίμωνα Σίναν τὸν νεότερον (1810 - 15 Ἀπριλίου 1876), ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν 110 ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ νὰ ἐξάρῃ τόσον τὴν προσωπικότητά του, ὅσον καὶ τὸ μέγα Ἐθνικὸν ἔργον τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀκαδημίας, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα μεγίστης σπουδαιότητος ἔργα, τὰ ὁποῖα ὀρθῶς καὶ δικαίως ἐπεσφράγισαν αὐτὸν ὡς τὸν Μέγαν Ἐθνικὸν Εὐεργέτην.

Κυρίαὶ καὶ Κύριοι,

Ἡ Ἀκαδημία καὶ ὅλον τὸ προσωπικὸν αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ Σώματος τῶν Ἀκαδημαϊκῶν μέχρι καὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐργαζομένων ἐν αὐτῇ, ἐργάζονται μὲ ἀφοσίωσιν καὶ ζῆλον ὑπὲρ τῶν εὐγενῶν Ἑλληνικῶν Ἰδεωδῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν τιμῇ καὶ δόξῃ προβολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄνόματος, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ Ἰδεώδη τῆς Ἀκαδημίας εἶναι κυρίως δύο: Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ὁ Χριστιανισμὸς. Ὁ Ἕλληνας, μὲ βάσιν τὸ ἐκζητητικὸν καὶ ἐρευνητικὸν πνεῦμά του, καὶ τὴν Πίστιν ἔκπαλαι εἰς τοὺς θεοὺς τῶν προγόνων του, ἐμεγαλουργῆσεν. Καὶ ἡ Ἀκαδημία σήμερον καλλιεργεῖ τὰ Ἰδεώδη ταῦτα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι Γνωσις καὶ Πίστις συνεπορεύθησαν πάντοτε καὶ συμπορεύονται διὰ τὸν Ἕλληνα. Ὁ Ἕλληνας ὑπῆρξεν ὁ δημιουργὸς τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ. Ὁ Ἕλληνας Χριστιανὸς καὶ δὴ ὁ Ὀρθόδοξος, εἶναι καὶ πάλιν ὁ δημιουργὸς τοῦ Ἑλληνο-χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ. Πανανθρώπινος ὁ πρῶτος, αἰώνιος ὁ δεύτερος!

Διὸ καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὰς ἐρευνητικὰς τῆς ἐπιδιώξεις στρέφει κυρίως πρὸς τὰς θεωρητικὰς καὶ πνευματικὰς Ἐπιστήμας καὶ ὀλιγώτερον εἰς τὰς θετικὰς ἢ ἐμπειρικὰς Ἐπιστήμας, ἐλλείψει ἄλλωστε τῶν ἀπαραιτήτων ἐργαστηρίων καὶ τῶν πολυδαπάνων ὀργάνων. Ἐν τούτοις ἡ Ἀκαδημία διὰ τὰ πνευματικὰ τῆς ἔργα καὶ παρὰ τὰς ποικίλας δυσχερείας ποῦ ἀντιμετωπίζει, δικαιοῦται ἐν καυχῆσει νὰ ἐπαναλάβῃ μετὰ τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου: «Ἡ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν» (Β' Κορ. 1,12), δι' ὅσα ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς, τῆς ἠθικῆς καὶ πολιτιστικῆς προόδου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους ἐπιτελεῖ.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Ἐθεώρησα καλὸν νὰ παραθέσω ἐν Ἐπιμέτρῳ, οἷονεὶ ὡς συνέχειαν τοῦ αὐτοῦ θέματος τῆς Ὀμιλίας «Ἡ ἄμαχος ἰσχυρὸς τῆς Ἀκαδημίας» καὶ δύο ἄλλα σπουδαιότατα καὶ ἐπίκαιρα θέματα, ἅτινα ἀπησχόλησαν ἄλλοτε εἰς πολλὰς συνεδρίας τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Ἀκαδημίας. Ταῦτα εἶναι τὰ περὶ Γλώσσης καὶ Ἱστορίας!

Τίθεται ὑπὸ πολλῶν τὸ ἐρώτημα: Τί κάμνει ἡ Ἀκαδημία πρὸς φωτισμὸν καὶ διόρθωσιν τῶν ζωτικῶν αὐτῶν θεμάτων διὰ τὴν περαιτέρω ζωὴν καὶ δρᾶσιν τοῦ ἔθνους; Διὰ τί ἡ Ἀκαδημία σιωπᾷ; Δὲν εἶναι τὰ προοιωνίζοντα τὸ μέλλον τῆς διασφάλισεως καὶ πολιτιστικῆς ἐξελίξεως τῆς Φυλῆς τῶν Ἑλλήνων θέματα τῆς Γλώσσης καὶ τῆς Παιδείας, ἀπὸ τὰς σοβαρωτέρας ἐνασχολήσεις ἔργον καὶ πρῶτιστον ἐκ τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας καθῆκον νὰ τὰ μελετᾷ, νὰ ἐπεξεργάζεται, νὰ προβάλλῃ καὶ ὅσον δύναται νὰ διακηρύττῃ, ὥστε νὰ πειθαναγκάζῃ, εἰ δυνατόν, πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ὑποδεικνυομένων ὑπ' αὐτῆς μέσων διορθώσεως; Αὐτὰ εἶναι τὰ συχνάκις ἐπαναλαμβανόμενα ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμέραν Τύπου παράπονα, μᾶλλον αἰ μομφαὶ καὶ οὐχὶ σπανίως αἰ κατὰ τῆς Ἀκαδημίας κατηγορίαι.

Ἄς ἴδωμεν ὅμως κατὰ πόσον εὐσταθοῦν αἰ μομφαὶ καὶ κατὰ πόσον εἶναι δίκαιαι αἰ κατηγορίαι. Ὡς εἶπομεν καὶ ἐν ἀρχῇ, ἡ Ἀκαδημία, ὡς φύσει Ἴδρυμα συντηρητικὸν καὶ παραδοσιακόν, ἔχεται τῶν παραδεδεγμένων ἀρχῶν — θρησκευτικῶν, οἰκογενειακῶν, ἠθικῶν, πολιτιστικῶν, κοινωνικῶν, ἱστορικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, γλωσσικῶν κλπ. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἀρνεῖται τὴν πρόοδον πάντων τούτων, ἐν ᾧ μέτρῳ οἱ καιροὶ καὶ τὰ πράγματα ἐπιβάλλουν. Τοῦναντίον, ἡ Ἀκαδημία νεωτέρως προωθεῖ τὸ εὐρύτερον φιλελεύθερον καὶ προοδευτικὸν πνεῦμα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ περιβάλλου τῆς. Ἀλλὰ προχωρεῖ πάντοτε μετὰ προσοχῆς καὶ τῆς ἐπιβαλλομένης συνέσεως. Πρὸ παντὸς ἄλλου ἀποφεύγει, ἵνα μὴ εἴπω ἀπεχθάνεται, τὴν πᾶσαν πολιτικὴν ἢ κομματικὴν, πολὺ ὀλιγώτερον, ἀνάμειξιν ἢ ἐμπλοκὴν. Γνωματεύει ἀπλῶς καὶ παραινεῖ, ὀρθοτομοῦσα, κατὰ τὰς ἰδίαις αὐτῆς κρίσεις καὶ δυνάμεις, τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύει καὶ τὴν ὁποίαν, μετ' ἔλεγχον καὶ κατὰ πλειονοψηφίαν, ἀποδέχεται.

Ἦδη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῆς σωρείας τῶν γλωσσικῶν προβλημάτων, τῆς καταχρήσεως ὑπὸ τοῦ καθημερινοῦ Τύπου τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ γράφοντος, τῆς ἀτόνου χρησιμοποίησεως τῶν λέξεων ὑπὸ τοῦ Τύπου πρῶτον, ὕστερον δὲ διὰ τῆς νομοθετικῆς ἐπιβολῆς ἄνευ τόνων, ἡ Ἀκαδημία εἰς πολλὰς συνεδρίας συνεζήτησε τὸ πρόβλημα καὶ διεπίστωσε τὸ ἀκροσφαλὲς καὶ ἐπικίνδυνον τῆς ἐπισήμου ταύτης ἀποφάσεως. Πρῶτος, ὅστις ἔδωκε τὸ ἔναυσμα τῆς σοβαρᾶς ἀντιμετωπίσεως τοῦ γλωσσικοῦ προβλήματος καὶ τῆς ἐμφανιζομένης ἐκτροπῆς πάσης γλωσσικῆς μορφῆς, ὑπῆρξεν ὁ ἀοίδιμος Ἀκαδημαϊκὸς Παν. Ἰω. Ζέπος. Συζητήσεις ἐπὶ συζητήσεων,

ἐκθέσεις καὶ διατυπώσεις ποικίλαι ὑπὸ πολλῶν Ἀκαδημαϊκῶν διὰ τὴν ἀποφανθῆ ἢ Ὀλομέλεια διὰ μικρᾶς πλειοψηφίας, ὅπως συσταθῆ Ἐπιτροπὴ μελέτης τοῦ ὅλου γλωσσικοῦ προβλήματος. Ἦν δὲ ἐνισχυθῆ ἢ ὀρθῆ καὶ διαυγῆς τοποθέτησις τοῦ θέματος ὑπὸ τοῦ Παν. Ζέπου, ἀπεφάσισεν ὁ ὑποφαινόμενος νὰ συντάξῃ ἰδιαίτεραν μελέτην, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἐιδικότητός του, μὲ θέμα «Ἡ ἐξελικτικὴ πορεία τῆς γλώσσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ». Ἀνεκοινώθη δὲ ἡ μελέτη τῇ 26 Ἀπριλίου 1983, προεδρεύοντος τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Μενελάου Παλλαντίου, παρουσία πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου. Ἡ τελευταία δὲ παρουσίασις τοῦ βιβλίου τῆς Γαλλίδος Ἀκαδημαϊκοῦ κυρίας Ρομιλλὺ ὑπὸ τοῦ τ. Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Κων. Τσάτσου, θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς συνέχεια τῶν ἐνδιαφερόντων τῶν Ἀκαδημαϊκῶν καὶ ὡς ἐπανατοποθέτησις ἐπὶ ἀσφαλεστέρων βάσεων τοῦ ὅλου γλωσσικοῦ προβλήματος. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι αἱ συζητήσεις καὶ αἱ Ἀνακοινώσεις θὰ συνεχισθοῦν. Μάλιστα τελευταίως εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος καὶ περισπούδαστον ἄρθρον τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Παν. Ζέπου ἐν τῷ Περιδικῷ «Εὐθύνη» (Μάιος 1984, ἀρ. 149, σ. 233-237), φέρον τὸν ἐνδεικτικὸν καὶ πολλὰ σημαίνοντα τίτλον: «Σκέψεις γιὰ τὴν Γλῶσσα, τὴν Ἱστορίαν, τὴν Παιδείαν».

Θεωρῶ χρήσιμον νὰ ἐπισημάνω καὶ δι' ὅσους δὲν ἀνέγνωσαν τὸ σχετικὸν καὶ πολυσήμαντον ἄρθρον, ὀρισμένας διαπιστώσεις, ὀρθοτάτας ὑποδείξεις καὶ ἐποικοδομητικὰς προτάσεις, διορθωτικὰς τῶν ἀνεπιτρέπτων παραμορφωτικῶν γλωσσικῶν χρήσεων, ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ζέπου. Οὗτος χαρακτηρίζει «καθοριστικὸν ὀρόσημον τὴν νομοθετικὴν καθιέρωσιν τῆς δημοτικῆς κατὰ τὸ 1976 καὶ τὴν ἐπακολουθήσαν ἐπιβολὴν τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος». Θεωρεῖ τὸ γλωσσικὸν «πρόβλημα ἐξελιξέως» καὶ οὐχὶ «νομοθετικόν». Αἱ δύο «Γλῶσσαι» συνυπῆρχον ἀείποτε. «Θλιβερὸ φαινόμενον» χαρακτηρίζει ὁ Ζ. τὸν παρατηρούμενον σήμερον «ἐκβαρβαρισμὸν καὶ τὸν ἐκχυδαϊσμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσας». Ὅλοι σήμερον ἔχομε τὴν πικρὴν ἐμπειρίαν ὅτι «Ἡ Ἐκπαίδευσιν» εὐρίσκεται «σὲ ἀπόγνωσιν», κατὰ τὸν ἐπιτυχεῖν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἔργου τῆς συναδέλφου κ. Ζακελίν ντε Ρομιλλὺ, τὴν σύντομον παρουσίαν τοῦ ἔργου τῆς ὁποίας ἐπεχείρησε τὴν 10 Μαΐου 1984 ὁ τ. Πρόεδρος καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Κων. Τσάτσος ἐν δημοσίᾳ συνεδρίᾳ τῆς Ἀκαδημίας. Εἰς τὸ διεθνoῦς κύρους λογοτεχνικὸν Περιοδικὸν τῆς «Νέας Ἐστίας» (ἔτος ΝΗ', τόμ. 115, τεῦχος 1366 τῆς 1 Ἰουνίου 1984) καὶ εἰς τὰς σελ. 705-710, ὁ ἐξαίρετος συνάδελφος Πέτρος Χάρης, οὐτινος αἱ ὀρθαὶ καὶ ὑγιεῖς ἀρχαὶ περὶ γλώσσης καὶ Παιδείας καὶ Ἱστορίας εἶναι γνωσταί, εἶχε τὴν ἀξίεπαινον προβολὴν τοῦ θέματος ἀποφασίσαι, ἀναδημοσιεύων εἰς τὸ Περιοδικὸν τοῦ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον τὴν ὡραίαν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τῆς Ρομιλλὺ ὑπὸ τοῦ Κ. Τσάτσου. Εἰς τὸ αὐτὸ τεῦχος καὶ ἐν σ. 752/3 ἀνεδημοσίευσεν ἐκτενῆ ἀποσπάσματα τοῦ ἄρθρου τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ζέπου, τοῦ

δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἔγκριτον ἐπίσης Περιοδικὸν «Εὐθύνη» (τεῦχος Μαΐου 1984) ὑπὸ τὸν τίτλον «Σκέψεις γιὰ τὴν Γλῶσσα, τὴν Ἱστορία, τὴν Παιδείαν». Πιστεύω ὅτι ἀξίζει ἡ δημοσίευσίς ἐκτενῶν ἀποσπασμάτων καὶ ἐκ τῶν δύο ἔκφραστῶν περὶ τῶν σπουδαιωτάτων τούτων θεμάτων. Δὲν θὰ ἄρκεσθῶμεν δὲ εἰς τὰ ἐπικαιρά ταῦτα δημοσιεύματα, τὰ ἀπηχοῦντα καὶ τὴν γνώμην τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλὰ ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀνατρέξωμεν καὶ εἰς διαπιστώσεις παλαιότερων συναδέλφων, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι αἱ κατὰ τῆς Ἀκαδημίας ἄμεσοι ἢ ἔμμεσοι ἐπικρίσεις, ὡς μὴ ἐνδιαφερθείσης διὰ τὰ τόσον ζωτικὰ διὰ τὴν πορείαν τοῦ ἔθνους ζητήματα, δὲν εὐσταθοῦν ἢ εἶναι ὑπερβολικαί.

Κατὰ τὴν γενομένην ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου τῆς κ. Ρομιλλὺ ὑπὸ τοῦ Κ. Τσάτσου, τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς τὰ ἐξῆς κεφάλαια: 1. Ὁ μαρασμὸς (δηλ. τῆς Παιδείας), 2. Τὸ ἀνερχόμενον κύμα τῆς ἀμαθείας. 3. Ἡ ἀρχὴ τῆς «ἐξίσωσης ὄλων» ἐναντίον τῆς ἀρχῆς «τῆς ἄμιλλας καὶ τῆς ἐπιλογῆς». 4. Ἡ πολιτικοποίηση (τῆς Παιδείας). 5. Ἐπείγοντες πρακτικοὶ στόχοι — ἡ καλλιέργεια. 6. Ὁ ξεπεσμὸς τῆς γαλλικῆς γλώσσας. 7. Θεωρητικὲς καὶ θετικὲς ἐπιστῆμες καὶ τὸ ἀδύνατον τοῦ ταυτισμοῦ των. — Πᾶς τις ἀναγινώσκων καὶ μόνον τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔργου τῆς Ρομιλλὺ ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἐμφανέστατα ἀπηχοῦν μέχρι κεραίας τὰ θέματα γλώσσας, ἱστορίας καὶ παιδείας, ὅπως τὰ ζῶμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον. Ἡ ἐκπαίδευσίς μαραίνεται ἀπὸ τῆς κατωτάτης μέχρι καὶ τῆς ἀνωτάτης παιδείας. Αἰτία τοῦ μαρασμοῦ ἢ «ἀπειθαρχία» εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας. Αἰτία ἢ κατάργησις τῆς ἱεραρχίας. Τὰ Πανεπιστήμια διευθύνονται ἀπὸ ἐνιαῖον συλλογικὸν σῶμα, ἀποτελούμενον κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ βοηθῶν καὶ ἐπιμελητῶν, παρὰ ἀπὸ Καθηγητῶν. Ἄλλ' οὕτω πως μαραίνεται βαθμιαίως ὁ ζῆλος διδασκάλων καὶ διδασκομένων με ἀποτελέσμα τὸ αὐξανόμενον κύμα τῆς «ἀμαθείας». Ἡ ἐκπαίδευσίς ὡς κίνητρον πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἄμιλλαν καὶ τὴν ἐπιλογὴν. Ἀμφότερα ἀναγκάζουν τὸν ἐκπαιδευόμενον νὰ ἐργασθῇ, νὰ κοπιᾷ, νὰ ἰδρώσῃ. Ἡ παιδεία σήμερον κατευθύνεται ὑπὸ δῆθεν δημοκρατικοῦ πνεύματος, με ἀποτελέσμα, λόγῳ τῶν ἀκροτήτων καὶ τῶν τοποθετήσεων ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἐννοίας τῆς «ἐλευθερίας» καὶ τῆς «δημοκρατίας» εἰς «ἰσότητα τῶν ἀνίσων». Τὸ χειρότερον κακόν, λέγει ἡ Ρομιλλὺ, εἶναι ἡ «πολιτικοποίησις» τῆς παιδείας. Ἡ Φιλοσοφία καὶ ἡ Ἱστορία υφίστανται τὴν μεγίστην ζημίαν, ἐκ τῆς «πολιτικοποίησεως», διότι αὕτη ὀδηγεῖ εἰς ἀφανισμόν τῆς ἀντικειμενικότητος καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως καὶ εἰς σύγχυσιν παρελθόντος καὶ παρόντος, ἀφοῦ τὰ πάντα ἐπιζητοῦν ἐρμηνείας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς «ἐπικαιρότητος». Ἡ «ἐξοδος ἀπὸ τὸν χρόνον» καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν «ἐπικαιρότητα» εἶναι τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον διὰ νὰ τεθοῦν στερεώτεραι βάσεις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὕγιους σκοποῦ τῆς παιδείας, ὅστις κατ' ἐξοχὴν κατευθύνεται ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τῆς «κλασσικῆς Ἀρχαιότητος».

Είναι άξια ιδιαίτερας έπισημάνσεως όσα ή Ρομιλλύ λέγει σχετικώς επί λέξει: «Γιά να κυριαρχήσης τόν χρόνο και δὴ τόν χρόνο σου, πρέπει με τίς μελέτες σου, να τοποθετηθῆς έξω και άπάνω από τόν χρόνο. Πρέπει, ξεπερνώντας την άπλη έμπειρία και την πληροφορηση, να φθάσης στην θεωρία, στην άφαίρεση, στην ιδέα. Τότε μόνο χωρίς να παραμελοῦμε τούς πρακτικούς σκοπούς, αντιθέτως θεμελιώνοντάς τους σε στερεώτερες βάσεις, θα έπιτύχουμε τόν βασικό σκοπό κάθε παιδείας, την καλλιέργεια τοῦ ανθρώπου» (σ. 137). Άξιοσημείωτα είναι και όσα περι τῆς ύποβαθμίσεως τῆς γαλλικῆς γλώσσης λέγει ή Ρομιλλύ. «'Η ύποβάθμισις αίτιαν έχει την έσφαλμένην πορείαν τῆς εκπαιδεύσεως. Και θέτει τὸ έρώτημα: Εἶναι κάτι τὸ αντιδημοκρατικὸν και αντιδραστικὸν τὸ να όμιλῃ κανεῖς τὰ παραδοσιακά γαλλικά, όπως πιστεύουν μερικοὶ άνόητοι; Εἶναι άρά γε τὰ καλά γαλλικά ιδιοκτησία τῆς δεξιᾶς»; (σ. 158). — 'Αντι τῶν «γαλλικῶν» θέσατε τὸν όρον «έλληνικά» διὰ να εὔρητε την πλήρη ταυτότητα τῶν λεγομένων υπό τῆς Ρομιλλύ πρὸς τὰ παρ' ήμῖν συμβαίνοντα, ως πρὸς την άμετροέπειαν και την διαθοράν τῆς ώραιάς νεοελληνικῆς γλώσσης. Τὸ σπουδαιότερον συμπέρασμα τῆς σοφῆς φιλόλογου Καθηγητριάς Ρομιλλύ εἶναι τὸ να μὴ θυσιάζωνται εἰς πολιτικὰς επιδιώξεις αἱ κατευθύνσεις και οἱ σκοποὶ τῆς εθνικῆς Παιδείας.

Πέραν τῆς Ρομιλλύ, τῆς όποίας αἱ σοφαὶ γνώμαι περι παιδείας εμφανίζονται ως καλύπτουσαι πλήρως όλα τὰ εκπαιδευτικά προβλήματα τῆς χώρας ήμῶν σήμερα, πρέπει εἶναι να καταχωρισθῶσι και αἱ γνώμαι τῶν 'Ακαδημαϊκῶν, αίτινες εμφανίζουσι με την έμπρέπουσαν ζωηρότητα τούς μεγάλους κινδύνους εκ τῆς παραπαιούσης εκπαιδευτικῆς μας νεωτερικῆς μεταρρυθμίσεως. Διὰ να μὴ μειώσω ή άποχρωματίσω τούς βαρυσημάντους λόγους τοῦ έξαιρέτου συναδέλφου, αλλά φεῦ άοιδίμου Παν. Ζέπου, τοῦ γνώστου τῶν εκπαιδευτικῶν μας προβλημάτων όσον όλίγοι, άφοῦ και 'Υπουργὸς 'Εθνικῆς Παιδείας έ χρημάτισε, θα καταχωρίσω εκτενῆ άποσπάσματα τοῦ δημοσιευθέντος άρθρου του εν τῷ Περιοδικῷ «Εὐθύνη» (τεῦχος Μαΐου 1984), ως και άνωτέρω έσημείωσαμεν. 'Ιδού λοιπὸν πῶς άποφαίνεται ὁ Π. Ζέπος περι τῶν μεγάλων προβλημάτων περι τῆς γλώσσης, τῆς ιστορίας και τῆς καθόλου παιδείας, ως τὰ προβλήματα ταῦτα εμφανίζονται σήμερα παρ' ήμῖν. «Γιὰ τὸ θέμα τῆς γλώσσης», λέγει οὔτος, «καθοριστικὸν όρόσημον υπῆρξεν ή νομοθετικὴ καθιέρωση τῆς δημοτικῆς κατὰ τὸ 1976, πού την άκολούθησε και ή έπιβολή τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος. Τὸ όρόσημον αὐτὸ ήταν όρόσημο σημαντικό, πού όμως άφίνει εὐρύτατο πεδίο συζητήσεως. Και πρῶτα-πρῶτα εἶναι συζητήσιμο, αν ήταν σωστὸ να επιβληθῆ με νόμο ή δημοτικὴ γλῶσσα και τὸ μονοτονικὸ σύστημα πού έπηκολούθησε. Τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσας θα μπορούσε να λεχθῆ, ότι δὲν ήταν πρόβλημα νο-

μοθετικό, ἀλλ' ὅτι ἦταν πρόβλημα ἐξελιξέως. Ὁ νεοελληνικός μας πολιτισμὸς στηρίζεται ἐπάνω σὲ δύο μεγάλα ὀνόματα. Στὸ ὄνομα τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ καὶ τοῦ ἱστορικοῦ τοῦ Ἑθνους μας Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου. Δὲν εἶναι ἴσως ἀπλὴ σύμπτωση, ὅτι ὁ πρῶτος ἦταν ἀπόστολος τῆς δημοτικῆς καὶ ὁ δεῦτερος ἐκφραστὴς τῆς καθαρεούσας. Οἱ δύο γλῶσσες συνυπῆρξαν καὶ παλαιότερα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν γένεση τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ κράτους. Καὶ ἀναντίρρητα εἶχαν τὴν τάση νὰ πλησιάσουν, ὥστε ἐξελικτικά, χωρὶς βίαιη νομοθετικὴ ἐπέμβαση, νὰ ἀμβλυθῆ ἢ μεταξὺ τους διαφορὰ καὶ ἀπὸ τὴν διγλωσσία νὰ φθάσουμε ὁμαλὰ στὴν εὐκταία μία γλῶσσα». Ἐνταῦθα ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ προσωπικὴ παρατήρησις. Πιστεύω ὅτι ἡ διγλωσσία παρ' ἡμῖν ὑφίστατο πάντοτε ἐν τῇ διαρροῇ τῶν αἰώνων. Ἡ μόνη ὁμαλοποίησις δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ἐν τῇ ἐξελικτικῇ πορείᾳ τῆς ὀμιλουμένης καὶ γραφομένης καὶ μάλιστα ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον. Ἀλλὰ πάντοτε ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τοὺς γραμματικούς καὶ συντακτικούς κανόνας τῆς καθαρᾶς ἢ καὶ ἀττικίζουσας γλώσσης. Αὕτη ἡ προσέγγισις εἶναι καὶ δυνατὴ καὶ εὐκταία, ἀλλὰ χωρὶς τὴν ἀπότομον καὶ βιαιάν ἀποκοπὴν ἐκ τῶν γλωσσικῶν κανόνων τοῦ παρελθόντος, γραμματικῶν καὶ συντακτικῶν καὶ ὄχι κατὰ τὸν ἐπιτηδευμένον καὶ αὐθαίρετον τρόπον τῶν νέων ὑπεραπιστῶν τῆς δημοτικῆς, οἵτινες σχηματίζουν πολλάκις τοὺς γραμματικούς καὶ συντακτικούς κανόνας κατ' ἐπαμφοτερίζοντα τρόπον καὶ ὅπου τοὺς «πάει», κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, μὴ δυνάμενοι καὶ ἄλλως νὰ πράξουν. Δυνάμεθα καὶ ἔτσι καὶ ἀλλοιῶς, ὅπως λέγουν καὶ διὰ τὴν κλίσιν τῶν λέξεων καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν μὲ ἐκ τῶν προτέρων «φυγὴν» ἐκ τῶν κανόνων τῆς καθαρεούσης. Διὸ καὶ κακόζηλος ἐν αὐθαιρεσίᾳ χρῆσις τῶν κανόνων καὶ ἡ σύγχυσις. Ἐξελίξις λοιπὸν ναὶ καὶ φυσικὴ καὶ ἀναπόφευκτος εἶναι. Ἀλλὰ δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς λογικῆς, οὐχὶ διάρρηξις πλήρης καὶ ἀπομάκρυνσις μὲ αἴσθημα μισαλλοδοξίας ἀπὸ τοῦ παραδοσιακοῦ παρελθόντος!

Ἄς συνεχίσωμεν ὅμως τὰς σπουδαίας διακηρύξεις τοῦ σοφοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Π. Ζέπου. Λέγει: «Ἡ κυριαρχία τῆς δημοτικῆς εἶναι νομοθετικὰ ἀναμφισβήτητη. Ἀλλὰ σ' αὐτὴν τὴν δημοτικὴν γλῶσσα ἀνέκυψαν ἄλλα ἀπροσδόκητα προβλήματα. Καὶ μ' αὐτὸ ἐννοῶ τὸν ἐκβαρβαρισμὸν ἢ τὸν ἐκχυδαῖσμὸν τῆς δημοτικῆς γλώσσας, τὸ θλιβερὸ αὐτὸ φαινόμενο πού ὄλοι παρακολουθοῦμε μὲ λύπη καὶ μὲ ἀγωνία. Ὅλοι σήμερα, ἔχομε τὴν πικρὴν ἐμπειρίαν, ὅτι μὲ σύστημα καταβάλλεται ἡ προσπάθεια, τόσο σὲ ἔντυπα ὅσο καὶ στὰ μέσα ἐνημερώσεως, πρὸς ἀπλοποίηση τῆς γλώσσας μας — ἀπλοποίηση, ἡ ὁποία ὅμως ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν στὴν φτώχεια καὶ στὸν ἀπαράδεκτον περιορισμὸν τῆς ἐκφράσεως τῶν νοημάτων μας. Καὶ αὐτό, ἂν καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι, ἂν ὄχι ἡ πλουσιώτερη, ἀσφαλῶς πάντως μία ἀπὸ τὰς πλουσιώτερες γλῶσσες τοῦ κόσμου. Ἡ φτώχεια αὕτη στὴν ὁποία τείνει ἡ σύγχρονη γλῶσσα μας ἀδυνατίζει τὴν ὑπόστασιν τοῦ νεοελληνικοῦ μας πολιτι-

σμοῦ καὶ καταστρέφει τὴν ιδιότυπη «ταυτότητα» τοῦ λαοῦ μας. Καὶ τὸ ἀδυνάτισμα αὐτὸ ὑποβαθμίζει καὶ τὴν ἔκφραση τοῦ λόγου καὶ τὴν οὐσία τοῦ νοητικοῦ μας ἐπιπέδου». Εἶναι βαρυσήμαντοι πράγματι οἱ λόγοι οὗτοι καὶ ἀδιαμφισβήτητοι. Καὶ συνεχίζει ὁ ἀλησμόνητος συνάδελφος τὰς σοφὰς παρατηρήσεις του ἐπισημαίνων καὶ ἔτι χεῖρονα. Λέγει: «Ὅμως, ἡ γενικὴ αὐτὴ παρατήρηση, δυστυχῶς, συνδυάζεται καὶ πρὸς κάτι ἄλλο, πολὺ χειρότερο. Μ' αὐτὸ δ' ἐννοῶ τὴν χωρὶς λόγο καὶ χωρὶς μέτρο χρησιμοποίηση ἐκφράσεων χυδαίων καὶ βωμολοχιῶν, πού προδίδει κάποια ἀρρωστημένη νοοτροπία». Καὶ συνεχίζει τὰς ὀρθοτάτας καὶ ὀξυνουστάτας παρατηρήσεις του ὁ Π. Ζέπος, γράφων: «Ἔτσι πολλοὶ νεόκοποι συγγραφεῖς ἀμιλλῶνται στὸ ποῖος θὰ βωμολογήσῃ περισσότερο, πιστεύοντας, ἴσως, ὅτι κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸ «ἀριστοφανίζουν». Παραβλέπουν ὅμως, ὅτι ἡ ἀξία τῆς ἀριστοφανικῆς ἐκφράσεως δὲν στηρίζεται στὴν βωμολοχία, ἀλλὰ στὴν πνευματώδη σάτιρα, τὴν σάτιρα πού στοχεύει σ' ἄλλους, ἀνωτέρας ποιότητος, πολιτικούς ἢ κοινωνικούς σκοπούς, ἀκριβέστερα στὴν καταδίκη τῆς δημοκοπίας, στὴν ἀνόρθωση τῶν ἠθῶν, στὴν πάταξη τῆς διαφθορᾶς καὶ στὴν ἀνύψωση τῆς ἀρετῆς τοῦ πολίτου. Τοῦναντίον, ἡ βωμολοχία μερικῶν συγχρόνων μας συγγραφέων ἀφίνει τὴν ἐντύπωση, ὅτι γίνεται σὰν «αὐτοσκοπός», χωρὶς ἄλλη κοινωνικὴ προσφορὰ τοῦ βωμολόχου. Καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι πού ἀμέσως ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀναγνώστης ἢ ὁ ἀκροατὴς μερικῶν συγχρόνων ἐντύπων ἢ θεατρικῶν ἐπιθεωρήσεων ἢ ἄλλων ἀκροαμάτων. Βωμολοχία καὶ φτώχεια στὴν ἔκφρασή μας εἶναι ἐπικίνδυνα χαρακτηριστικὰ στὴν πορεία τῆς τέχνης τοῦ λόγου στὸν τόπο μας». Καὶ συμπεραίνει ὁ Ζέπος: «Ὡς πρὸς τὴ φτώχεια ὅμως τῆς γλώσσας μας, ἡ διόρθωση τοῦ κακοῦ εἶναι ἔργον τῶν πολλῶν φωτισμένων λογοτεχνῶν μας, πού μὲ τὸν ἀναμφισβήτητον ἐρεθισμὸ τους μποροῦν νὰ ἐπιβάλουν τὴν ποθουμένη βελτίωση. Τὸ φθηνό, τὸ παιδαριῶδες καὶ συχνὰ ἐξοργιστικὸ ὕφος πού χαρακτηρίζει πολὺ συχνὰ σήμερα τὴ γλῶσσα μας εἶναι, φυσικά, ἀπαραδέκτο. Καὶ εἶναι ἀνάγκη ἐθνικὴ καὶ ἱστορικὴ νὰ περὶσθῇ ἡ γλῶσσα αὐτῇ, ἡ ἐλληνικῇ, γλῶσσα, πού ζῆ ἐπὶ χιλιάδες χρόνια μόνη, χωρὶς ἄλλες γλῶσσες συγγενεῖς, στὸν εὐλογημένο τόπο μας»!

Ὁ ἀείμνηστος Ἀκαδημαϊκὸς Π. Ζέπος, συνεχίζων τὸ περισπούδαστον ἄρθρον του περὶ γλώσσης, ἀποφαίνεται τὰ κάτωθι σχετικῶς πρὸς τὴν ἐμφανιζομένην ὑπὸ τινων νεοκόπων ἱστορικῶν διαστρέβλωσιν τῆς ἐθνικῆς μας Ἱστορίας. Λέγει: «Σχεδὸν καθημερινὰ παριστάμεθα μάρτυρες τῆς διαστρεβλώσεως αὐτῆς, πού καταλύει κάθε ἱστορικὴ ἀλήθεια κατὰ τρόπο ἐξοργιστικὸ, ἂν ὄχι καὶ φαιδρὸ καὶ παιδαριῶδη. Ἡ διαστρεβλούμενη ἱστορία δέν εἶναι πλέον ἱστορία. Εἶναι ἀπλῶς παραπλανητικὴ «παραϊστορία», πού ἐνθυμίζει τὰ ἱστορήματα μερικῶν παλαιῶν χρονικογράφων, ὧν κύριος στόχος ἦταν εἴτε ἡ συκοφαντία εἴτε ἡ κολακεία προσώπων ἢ συμβάντων. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ

διαστρέβλωση αυτή είναι και ρηχός και ασυλλόγιστος, με αποτέλεσμα όμως τὸν ἀπαράδεκτο βιασμό τῶν ὄσων πραγματικά συνέβησαν και τῶν ὄσων ἔχουν καθιερώσει τὴν ἐθνικήν μας ὑπαρξὴ στοῦ χρόνου τῆς μακρᾶς μας ἱστορικής διαδρομῆς, τόσον τῆς παλαιᾶς, ὅσον και τῆς νεωτέρας». Καὶ συνεχίζει ὁ Ζέπος: «Τὰ παραδείγματα εἶναι πολλά... Ὅμως, δὲν μπορῶ ν' ἀποφύγω τὸν πειρασμό, νὰ σημειώσω τοῦλάχιστον μία και μόνη περίπτωση, ὅπου τὸ ἀνιστόρητο πνεῦμα καταλήγει νὰ γίνεται πραγματικά ἐξοργιστικό και ἀπαράδεκτο. Μ' αὐτὸ δὲ ἐννοῶ τὴν διαστρέβλωση τῆς ἱστορίας τοῦ Ἀγῶνος τοῦ 1821, ὅπου μερικοὶ σύγχρονοι «ἱστορικοὶ» χωρὶς δισταγμὸ διδάσκουν, ὅτι ὁ Ἀγὼν αὐτὸς ἦταν Ἀγὼν τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ κλήρου και κατὰ τῶν προκρίτων, ξέσπασμα δηλαδὴ κοινωνικό και οἰκονομικό, σχεδὸν χωρὶς ἀντίπαλο τὸν Τοῦρκο, ἀλλὰ μὲ στόχο κύριο τὴν ἀνατροπὴ τοῦ ἐλληνικοῦ ὑποδοῦλου κατεστημένου». Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ κριτικώτατος συντάκτης τοῦ ἄρθρου: «Εἶναι φανερό ὁ παρονοϊκὸς αὐτὸς τρόπος ἐξιστορήσεως τοῦ Ἀγῶνος, στὸν ὁποῖον, ἀναμφισβήτητα, κλήρος, πρόκριτοι και λαὸς ὁμόψυχα και μὲ θυσιᾶς αἱματηρᾶς — και τοῦ κλήρου και τῶν προκρίτων και τοῦ λαοῦ — ἐπολέμησαν γιὰ ν' ἀποτινάξουν «τὸν ἀνυπόφορον ζυγὸν τῆς ὀθωμανικῆς τυραννίας», ὅπως βροντοφωνεῖ ἡ περίφημη Προκήρυξη τῆς Καλαμάτας τοῦ Μαρτίου 1821. Στὴν προκήρυξη αὐτὴ διαλαλεῖται ἐπίσης, ὅτι «πᾶσα πρὸς ἀλλήλους φιλία και δικαιοσύνη, ὡς καρποὶ τυραννίας, ἀπερρίφθησαν εἰς τὸν βυθὸν τῆς λήθης», ἀκόμη, ὅτι «ἅπαντες πνέομεν πνοὴν ἐλευθερίας» και τέλος, ὅτι «ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπεφασίσαμεν ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἢ νὰ ἀποθάνωμεν». Καὶ καταλήγει: «Εἶναι τοῦλάχιστον ἀσέβεια στὴν μνήμη τῶν ψυχωμένων αὐτῶν ἀγωνιστῶν νὰ διαλαλοῦνται ἄλλα ἀπαράδεκτα ἐλατήρια στὴν ἐξόρμηση και στὴν αἱματοβαμμένη ἱστορία τους. Καὶ εἶναι ἀπαράδεκτο νὰ ἐπιχειρεῖται σήμερα νὰ χαρακτηρισθοῦν οἱ ἀγωνιστῆς ποὺ θυσιάσαν τὴν ζωὴν τους ἢ τὴν εὐμάρεια ἢ και τὸν μικρὸν ἢ τὸν μεγάλο πλοῦτο τους σὰν εἶδος «συνδικαλιστῶν», ποὺ ἀπέβλεπαν μόνο στὴ διανομὴ τῶν γαιῶν και τοῦ εἰκαζομένου πλοῦτου τοῦ κλήρου και τῶν κοτζαμπάσηδων»!

Τρίτον και τελευταῖον θέμα σπουδαιότατον και τοῦτο, ὅπερ ἀπησχόλησε τὴν βαθύνουν σκέψιν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ζέπου εἰς τὴν σύντομον, ἀλλὰ μεστὴν νοημάτων ἀρθρογραφίαν του, εἶναι τὸ μέγα θέμα τῆς παιδείας, τῆς στοιχειώδους, τῆς μέσης και τῆς ἀνωτάτης παιδείας. Ἴδου τί λέγει οὗτος: «Στὸ ἄρθρο 16 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1975 ὀρίζεται, ὅτι ἡ παιδεία ἀποτελεῖ βασικὴ ἀποστολὴ τοῦ κράτους, ἔχει δ' ὡς σκοπὸ τὴν ἠθική, πνευματικὴ, ἐπαγγελματικὴ και φυσικὴ ἀγωγή τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς και θρησκευτικῆς συνειδησεως και τὴν διάπλαση αὐτῶν ὡς ἐλευθέρων και ὑπευθύνων πολιτῶν». Καὶ συνεχίζει παρατηρῶν και διερμηνεύων τὸ πνεῦμα τῆς ἀνωτέρω διατάξεως τοῦ Συντάγματος, λέγων: «Σοφὴ εἶναι ἡ συνταγματικὴ αὐτὴ ἐπιταγή. Γιατὶ πράγματι, ἡ παι-

δεία, είναι σύστημα άγωγής του νέου ανθρώπου προς ισόρροπον ανάπτυξη τών διανοητικών του δυνάμεων και συγκρότηση προσωπικότητας ίκανής να διατηρήσει την ιστορική παράδοση και να προαγάγη τόν πολιτισμό. Ἡ παιδεία δέν είναι άπλως τεχνική τής άγωγής. Οίστηγλατεΐται και από ιδανικά, κυριαρχείται και από ιδέες και κατευθύνεται από ήθικες άρχές πού την ψυχώνουν, ώστε ελεύθερα και φιλικά και με άρμονική συνεργασία τών παλαιότερων και τών νεωτέρων γενεών, να μεταγγίζει στην ψυχή του νέου τά ιδανικά, τις ιδέες και τις ήθικες άρχές αυτές πού θα φωτίσουν και θα δώσουν νόημα και σκοπό στην ζωή του. Αυτό πρέπει να είναι τó πνεύμα τής παιδείας πού θα παρέχεται σε οποιαδήποτε βαθμίδα τής εκπαιδύσεως». Περαιτέρω ó αοίδιμος άνήρ θεωρεί καλήν την σημερινήν διαίρεσιν τής στοχεϊόδους και τής μέσης παιδείας σε δημοτικό σχολείο, γυμνάσιο και λύκειο. Θεωρεί δέ «λάθος την επιχειρούμενη συρρίκνωση του μαθήματος τών θρησκευτικών και τής άρχαίας έλληνικής γλώσσης. Τα θρησκευτικά, καθιερωμένα και στην συνταγματική έπιταγή πού έσημειώσαμε, βοηθούν στην ήθική και πνευματικήν ανάπτυξη. Και τά άρχαία έλληνικά, αναπόφευκτη όσο και ένδοξη έθνική μας κληρονομιά, είναι άπαραίτητα για την έθνική πολιτιστική άγωγή. Ἐν θυμάμαι καλά, ó πολύς Ἐδουάρδος Ηεργιοτ, ó παλαιός γάλλος πρωθυπουργός και διακεκριμένος ούμανιστής, είχε κάποτε άπαντήσει σε όσους ύποστήριζαν την κατάργηση τής διδασκαλίας τών άρχαίων έλληνικών και τών λατινικών, ότι τά μαθήματα αυτά, και άν δέν χρησιμοποιηθούν, διαμορφώνουν και χαρακτηρες και πολιτισμό. Είχε δίκαιο ó Ηεργιοτ για την Γαλλία. Τί άρα γε μπορεί να προστεθί για την Ἑλλάδα;».

Τό θέμα τής άνωτάτης παιδείας ó κριτικώτατος Ζέπος χαρακτηρίζει πολυπλοκώτερο. «Ἐδῶ, λέγει, έχομε τις άμφίβολες λύσεις πού έχει δώσει από του 1982 ó περίστος νόμος-πλαίσιο. Λύσεις άμφίβολες, γιατί άλλοι θεωρούν τόν νόμο αυτό έπιτυχημένο και άλλοι άποτυχημένο. Ἐνεξάρτητα από την συνταγματικότητα ή άντισυνταγματικότητα ώρισμένων διατάξεων του νόμου αυτού, βέβαιο είναι, ότι ή έφαρμογή του έγέννησε ζητήματα στην πράξη. Ἡ κατάργηση τής «έδρας» και ή διάκριση σε «τομείς», ή συμμετοχή τών φοιτητών στα διάφορα πανεπιστημιακά όργανα, ή θεσμοθέτηση του πανεπιστημιακού ασύλου, ή ένταξη και του βοηθητικού προσωπικού στην νέα διαβάθμιση του διδακτικού προσωπικού είναι λίγα από τά καιρία θέματα, πού γεννούν προβλήματα και δυσκολίες. Ἐπό τά θέματα αυτά, ή κατάργηση τής «έδρας» και ή διαίρεση τών σχολών σε «τομείς» δέν γεννούν επικίνδυνα προβλήματα, γιατί, τελικά, ή μεταβολή είναι περισσότερο λεκτική και μάλλον άνώδυνη. Ὅμως, ή συμμετοχή τών φοιτητών, με άλόγιστη μάλιστα πλειοψηφία, στα πανεπιστημιακά όργανα, άποδείχθηκε στην πράξη λύση άποτυχημένη, άφού τελικά οι φοιτητές άποφασίζουν για νευραλγικά διοικητικά, άκόμη και διδακτικά ζητήματα.

Και όμως, ό φοιτητής έρχεται στο άνωτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα για να διδαχθί και όχι για να διδάξει. Η πείρα δέ απέδειξε, ότι στις αποφάσεις τών φοιτητών δεσπόζει ή «πολιτική βούληση», πού στην συγκεκριμένη περίπτωση ίσοδυναμεί με κομματισμό και φατριασμό. Βέβαια ή συμμετοχή τών φοιτητών είναι σήμερα αίτημα άναπόφευκτο. Θα είναι όμως δικαιολογημένο και άποδεκτό μόνο άν γίνεται λογικευμένα και χωρίς οι φοιτητές να άποβαίνουν, ουσιαστικώς μόνοι αυτοί, οι ρυθμιστές και επιβολείς τών άποφάσεων.

Η θεσμοθέτηση του πανεπιστημιακού άσύλου για όποιαδήποτε άξιοποινη πράξη πλίν κακουργημάτων και αυτοφώρων έγκλημάτων κατά της ζωής, θα δημιουργήση επίσης δυσκολίες, ιδιαίτερα με την άξίωση όμοφωνίας του τριμελοϋς όργάνου (με συμμετοχή και φοιτητού) πού προβλέπεται για την παροχή άδειας έπεμβάσεως της δημοσίας δυνάμεως. Κάποια άλλη, περισσότερο εύέλικτη λύση θά έπρεπε να είχε προκριθί. Τέλος, ή ένταξη και του βοηθητικού προσωπικού στην νέα διαβάθμιση τών καθηγητικών βαθμίδων, δημιουργεί μιá κλειστή οικογένεια με δημοσιούπαλληλικά στεγανά, πού άποκλείει τον έλευθερο συναγωνισμό με άλλους «έξωτικούς», αντίθετα προς κάθε έννοια πανεπιστημιακής ή άκαδημαϊκής έλευθερίας: «Η πανεπιστημιακή και άκαδημαϊκή αυτή έλευθερία είναι κατοχυρωμένη και αυτή στο άρθρο 16 του Συντάγματος». Καταλήγει δέ ό Ζέπος με την όρθην διατύπωση της έννοίας της πανεπιστημιακής έλευθερίας, λέγων: «Έχει λεχθί, ότι όπως στην φύση αναπτύσσεται έλεύθερα τó φυτό άπό τόν σπόρον του, έτσι έλεύθερα πρέπει να αναπτύσσεται και στην παιδεία ή προσωπικότητα του «παιδευομένου» ανθρώπου».

Θά άποσπάσωμεν τώρα όρθās κρίσεις και διατυπώσεις έτέρου Άκαδημαϊκού, διακεκριμένου διδασκάλου πανεπιστημιακού επί πολλές δεκαετίας και διεθνούς κύρους έπιστήμονος βυζαντινολόγου, του Διονυσίου Ζακυθηνοϋ, εκ της Άνακοινώσεώς του έν τη Άκαδημία τη 19 Μαΐου 1983, υπό τόν τίτλον «Γλώσσα και Λόγος». Είναι άξία ιδιαιτέρας προσοχής ή είς δύο συνεδρίας γενομένη Άνακοίνωσις αυτή. Ό συνάδελφος δίδει μιάν μετ' έπιστασίας εκτιθεμένην άναδρομήν «είς τās πηγās της Έλληνικής Γραμματείας». Έξάίρει προεισαγωγικώς τὰ έπιτεύγματα της άποκρυπτογραφίσεως της Γραμμικής γραφής υπό τών Michael Ventris και John Chadwick, δι' όν τὰ όρια του γραπτού λόγου διηρύνθησαν μέχρι του έτους 1500 π.Χ. Ό συγγραφεϋς παρακολουθεί την πορείαν τών γραπτών μνημείων τών Έλλήνων κατατάσσων ταϋτα γλωσσικώς είς τέσσαρας όμάδας: Τήν Άρκαδο-Κυπριακήν, την Αίολικήν, την Δωρικήν και την Ίωνικήν και Παλαιό-Άττικήν. Έκ της ίστορικής ταϋτης διαδρομής διαπιστοϋται ότι ή Έλληνική Γλώσσα, έν αντίθεση προς την βραδυτάτην ανάπτυξιν τών πλείστων Εϋρωπαϊκών γλωσσών, έμφανίζεται πλήρως άποτετελεσμένη είς τὰ πλείστα πεδία του λόγου. Βήμα προς βήμα παρακολουθεί την έξελικτικήν πορείαν της γλώσσης μνημονεύων έν λεπτομε-

ρεία ἕκαστον ἀρχαῖον συγγραφέα καὶ τὰ ἰδιώματα ἐκάστου ἐν τῇ χρήσει τῆς γλώσσης. Ὅμιλεῖ περὶ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐκαλλιέργησαν ζηλοτύπως τὰς τοπικάς τῶν διαλέκτους εἰς τὰς ἀποικίας τῶν.

Εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον ὁ Ζακυθηνὸς ἐκθέτει τὴν «Περὶ Γλώσσης γενικὴν θεωρίαν». Ὁλόκληρος σειρὰ μεγάλων συγγραφέων καὶ μάλιστα γλωσσολόγων καὶ φιλολόγων, παρελαύνει ἀπὸ τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, μέχρι καὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς, ἵνα διὰ τῆς Βυζαντινῆς περιόδου κατέλθῃ ἄχρι τῶν συγχρόνων δεινῶν ἐρευνητῶν τῆς Γλωσσολογίας καὶ Φιλολογίας, Ἑλλήνων καὶ τῶν Δυτικῶν ἐρευνητῶν, διὰ τὴν καταλήξῃ εἰς τὴν σπουδαίαν ἐκθεσιν ἐν ἰδιαίτερω κεφαλαίῳ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Γραφομένη Γλῶσσα καὶ Δημοτικισμός». Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κεφαλαίου τούτου ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, λόγῳ τῆς ἐπικαιρότητός του. Ὁ Ζακυθηνὸς ὀρθότατα διαβεβαίῳ ὅτι «ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα ὑπῆρξε τὸ παλαιότερον καὶ τελειότερον μέσον ἐκφράσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἀνθρωπότητος, διὰ δὲ τὸν Ἑλληνα αὐτὴ αὕτη ἡ ἐθνικὴ του ταυτότης» (σ. 343 τῆς Ἀνακοινώσεως). Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα οὐδὲ τὰ καίρια τῆς μεστῆς περιεχομένου Ἀνακοινώσεως τοῦ συναδέλφου. Ἀπλῶς θὰ καταχωρίσωμεν τὰ σπουδαιότερα πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τῆς ὀρθῆς τοποθετήσεως τούτου ἔναντι τοῦ συγχρόνου ἐκπαιδευτικοῦ προβλήματος περὶ γλώσσης, τῆς νόμῳ ἐπιβολῆς τῆς δημοτικῆς μετὰ τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῶν σχολείων. Κυρίως τὰ σύγχρονα γλωσσικὰ προβλήματα ἐκτίθενται εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον: «Ἐνώπιον τῶν κρίσιμων ἐτῶν τοῦ φθίνοντος αἰῶνος». Ὁ συνάδελφος ἀποφαίνεται: «Εὐρυσκόμεθα σήμερον ἐνώπιον μιᾶς μεγάλης κρίσεως τῆς Παιδείας. Κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως ἡ εἰκὼν εἶναι θλιβερά. Αἱ σπουδαὶ ἔχουν ὑποβαθμισθῆ, ἡ σχέσις διδασκάλου καὶ μαθητοῦ ἔχει θραυσθῆ· πλὴν φωτεινῶν ἐξαιρέσεων, ἡ ἀνακαίνισις τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ ἀποβαίνει προβληματικὴ. Ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀπόψεως τὸ θέμα τῆς γλώσσης, ὄργανον ἐπικοινωνίας, ἀλλὰ καὶ ὑψίστης ἐκφράσεως τῆς ἀνθρώπινης διανοίας, ἀνακύπτει ἐπιτακτικόν. Εἰς χεῖρας ἀσθενεῖς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀποβάλλει τὸν παγκοσμίως μοναδικὸν της πλοῦτον. Τὰ μέσα ἐνημερώσεως τοῦ κοινοῦ διαδίδουν εἰς τοὺς αἰθέρας κατ' ἀποκλειστικότητα καὶ κάθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀδόκιμα μηνύματα. Οἱ ὀρίζοντες τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγου σμικρύνονται ὀλονέν καὶ περισσότερον». Καὶ συνεχίζει τὰς ὀρθοτάτας διαπιστώσεις του ὁ Ζακυθηνός. ὡς ἐξῆς: «Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1975 τὸ «Γλωσσικὸν Ζήτημα» εἰσῆλθεν εἰς νέαν δυναμικὴν φάσιν. Διὰ νόμων τῆς Πολιτείας ἡ Νέα Ἑλληνικὴ (Δημοτικὴ) καθιερώθη ὡς γλῶσσα τῆς παιδείας, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐθεσπίσθη τὸ οὗτω καλούμενον Μονοτονικὸν σύστημα. Ἐν τῇ πράξει ἡ μὲν καθαρεύουσα γλῶσσα ὄλων τῶν βαθμίδων καὶ ἀποχρώσεων κατηργήθη, ἡ δὲ Ἀρχαία ἐντὸς τοῦ ὅλου ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος περιωρίσθη. Τοῦ λοιποῦ ἡ νεότης τῆς Ἑλλά-

δος έκαλείτο νά λάβη γνώσιν τῆς τρισχιλιετοῦς Γραμματείας τῆς διὰ μεταφράσεων εἰς τὴν δημοτικὴν, ἐνδεχομένως δὲ καὶ εἰς ἄλλας ξένας γλώσσας. Ἦδη ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων ἐπισημαίνονται οἱ μεγάλοι κίνδυνοι, οἱ ὅποιοι ἀπειλοῦν τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν. Ἄλλ' ὁ «θάνατος τῆς καθαρουόσης» εἶχε καὶ τοῦτο τὸ ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα, δηλαδὴ τὴν ἀποδυναμώσιν αὐτῆς τῆς δημοτικῆς. Εἶναι σαφὲς ὅτι διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῆς δημόδους γλώσσης ἀπὸ τῶν φυσιολογικῶν τῆς τροφῶν, τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς καθαρουόσης, διακόπτεται ἡ ἀδιάκοπος ἀνακαίνισις τῆς νέας γλώσσης καὶ καταδικάζεται αὐτὴ εἰς κακοζήλους «ἀρχαϊσμούς». Τελικῶς ἐπεκράτησεν ἡ ἄποψις ὅτι ἡ αὐστηρὰ τήρησις τῶν δημοτικῶν κανόνων εἶναι ἀπαραίτητος καὶ ὅτι πάντα ὅσα δὲν προσαρμύζονται πρὸς τοὺς νόμους τούτους θεωροῦνται ἀπόβλητα καὶ ὀθνεῖα» (σ. 350). Καὶ συνεχίζει τὴν ὠραίαν ἔκθεσίν του μετ' ὀρθοφρονουόσης κρίσεως, λέγων: «Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τονικὴν μεταρρύθμισιν, ἐπιβληθεῖσαν διὰ νόμου, τὰ πράγματα εἶναι κρισιμώτατα. Οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα συνδέονται μετὰ τῆς μεγάλης μεταβολῆς, ἡ ὁποία συνετελέσθη κατὰ τοὺς μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον χρόνους. Ἡ γλώσσα, ἀφισταμένη τοῦ προσφδιακοῦ ρυθμοῦ, προῆλθεν ἐκ τῶν ἔνδον εἰς μίαν μεγάλην ἀλλαγὴν, εἰς τὴν μετάστασιν πρὸς τὸ τονικὸν σύστημα. Ἡ «κοινὴ» αὐτὴ «γλώσσα» ἀπέβη τὸ ὄργανον τῆς παγκοσμίου ἐπιβολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὡς ἐλέχθη ἤδη, οἱ τόνοι εἶναι γνωστοὶ ἀπὸ τοῦ δευτέρου π.Χ. αἰῶνος, καθιεροῦνται δὲ συστηματικῶς ἀπὸ τοῦ ὀγδοοῦ αἰῶνος μ. Χ., ἂν μὴ ἐνωρίτερον, ὅτε ἡ Βυζαντινὴ Γραμματεία ἐχρησιμοποίησε τὴν μικρογράμματον γραφὴν. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν ἀναφαίρετον τμῆμα τῆς Ἑλληνικῆς κληρονομίας» (σ. 350/51). Δὲν εἶναι δυνατὸν νά παραθέσωμεν ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς κριτικῆς ἐκθέσεως περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος τοῦ συναδέλφου. Τὰ ἐν ἐπιλόγῳ καὶ μόνον ἐκτιθέμενα παραθέτομεν. Λέγει ὁ συνάδελφος: «Ὁ διάλογος μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς λεγομένης «δημοτικῆς» καὶ τῆς λεγομένης «καθαρουόσης», ὄρων πεπαλαιωμένων, ὑπῆρξεν ἐν πολλοῖς γόνιμος. Ἡ μὲν καθαρουόσα ἀπέβαλε τὰς ἀκρότατας, ἡ δὲ δημοτικὴ ἤντησεν ἀφθόνως ἀπὸ τὴν λογιάν παράδοσιν τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν καὶ τὸν ἐξευγενισμὸν τῆς. Ἀπετέλεσε τοῦτο θετικὸν βῆμα πρὸς προαγωγὴν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ἐν τῶν βημάτων τοῦ διαλόγου. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς ἡ ἀρξαμένη διαδικασίᾳ ἐταράχθη ἐπικινδύνως. Ἐὰν δι' ὅλα τὰ ἔθνη ὁ σεβασμὸς τῆς παραδόσεως ἀποτελῇ θεμελιῶδες καθῆκον, δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας τοῦτο γίνεται κατάφασις ζωῆς καὶ δικαίωσις ζωῆς. Τριῶν χιλιάδων πεντακοσίων ἐτῶν γραπτὸς λόγος, ἀπὸ τῶν πινακίδων τῆς γραμμικῆς γραφῆς Β μέχρι σήμερον — λόγος πρωτάκουστος καὶ μοναδικὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀνθρωπότητος — κεῖται ἐνώπιόν μας. Ποῖος θὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην νά ἀποκόψῃ ἐν τμῆμα, ὀλόκληρα τμήματα, τὰ κυριώτερα καὶ τὰ θαυμασιώτερα, ἀπὸ τὸν παιδευτικὸν χῶ-

ρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ; Μοιραίως τὰ μεγάλα ἔθνη ἔχουν πλοῦτον καὶ ποικιλίαν μορφῶν ἐκφράσεως, ἐνῶ τὰ μικρὰ καὶ ἀφανῆ ἔχουν πενιχρὰ τὰ ἐφόδια καὶ ἐπαιτοῦν τὰ ὀθνεῖα καὶ τὰ ἀλλότρια. Ἀπὸ αὐτῶν τῶν καταβολῶν ἡ Ἑλληνικὴ παράδοσις καλλιεργεῖ τὸν λόγον, τὸν λογιώτερον καὶ τὸν δημωδέστερον. Ἐνώπιόν μας τίθεται τὸ πρόβλημα τῆς περιτομῆς». Καταλυτικὴ τῆς νόμῳ ἐπιβληθείσης γλωσσικῆς μορφώσεως τῶν νέων εἰς ὄλας τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἶναι ἡ ὠραία ἐν τέλει ὑπόμνησις τοῦ Ζακυθνοῦ: «Μία, ἐνιαία καὶ ἀδιαίρετος, ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ Παπαδιαμάντη, τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Σικελιανοῦ, τοῦ Καζαντζάκη, τοῦ Σεφέρη καὶ τῶν διαπρεπῶν ζώντων ποιητῶν καὶ πεζογράφων, μέχρι τῶν διαλέκτων καὶ τῶν τοπικῶν ιδιωμάτων, μία καὶ ἀδιαίρετος, χρησιμοποιομένη κατὰ εἶδη, ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀνήκει εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὅμως συνανήκει ὀλόκληρος εἰς τὴν Ἀνθρωπότητα καὶ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται. Πᾶσα περικοπὴ τοῦ θεσπεσίου τούτου οἰκοδομήματος τῶν αἰῶνων στενεύει τοὺς ὀρίζοντας τῆς σκέψεως καὶ σμικρύνει τὰς δυνατότητας τῆς ἐκφράσεως» (σ. 353).

Ὁ Ζακυθηνὸς τὰ αὐτὰ που μετὰ μεγαλειτέρας ἐμφάσεως διετύπωσε καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ὡς βουλευτῆς Ἐπικρατείας καὶ ὡς Πρόεδρος τῆς Κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Παιδείας (5.4.1976). Τὸ πλήρες κείμενον τῶν θέσεῶν του ἀνεδημοσιεύθη εἰς ἰδιαίτερον φυλλάδιον ὑπὸ τῆς «Νέας Φιλικῆς Ἐταιρείας», τευχ. 10^{ον} «Ἡ Ἑθνικὴ γλῶσσα», Ἐν Ἀθήναις 1977 σ. 20-28. Ἀποσπῶμεν ἐπιγραμματικά τινα ἀποφθέγματα ἐκ τοῦ κειμένου. Ὁ Ζακυθηνὸς λέγει: «Ἡ κατάργησις τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν γραμμάτων ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου ἀποτελεῖ καίριον πλῆγμα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν (ἡ ἀραίωσις ἐν τῷ κειμένῳ). Αἱ μεταφράσεις, δόκιμοι ἢ μὴ δόκιμοι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπληρώσουν τὰ κείμενα, παρὰ μόνον νὰ διευκολύνουν τοὺς μελετητὰς εἰς τὴν προσέγγισιν τῶν πρωτοτύπων. Τὰ ἐλληνικὰ κείμενα δὲν μεταφράζονται! Εἶναι δὲ φαινάκη νὰ ὑποστηρίζεται ὅτι διὰ τῶν μεταφράσεων δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν τὸν ἀρχαῖον στοχασμόν. Ἡ ἐλληνικὴ λέξις εἶναι θεσπέσιον ὄργανον παιδεύσεως καὶ ἠθικῆς τελειώσεως. Περαιτέρω λέγει: «Μὲ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν καὶ ἰδίως μὲ τὴν λεγομένην κοινὴν τῶν Ἑλληνιστικῶν καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων συνάπτονται αἱ νεώτεροι μορφαὶ τοῦ λόγου, τὰς ὁποίας ὠμίλησαν καὶ ἔγραψαν οἱ Ἕλληνες: ἡ καθαρῆς καὶ ἡ δημοτικῆς. Εἶναι ἀμφοτέραι νόμιμα τέκνα μιᾶς διπλῆς καὶ ὁμοστίχου γεραρᾶς παραδόσεως τριανταπέντε αἰῶνων. Ὁ ὄρος διγλωσσία χρησιμοποιοεῖται καταχρηστικῶς. Εἰς τὴν πραγματικότητα πρόκειται περὶ παραλλήλων μορφῶν τοῦ λόγου».

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μεταφερθοῦν ἐνταῦθα αἱ γνώμαι καὶ αἱ ὀρθαὶ κρίσεις τοῦ συναδέλφου Ζακυθνοῦ περὶ τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῶν διαλέ-

κτων και τῶν διαφορῶν μορφῶν αὐτῆς κατὰ τόπους και τέλος τῆς διαμορφωθείσης «καθαρευούσης» και τῆς γονίμως ἀναπτυχθείσης ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων «Νεωτέρας Ἑλληνικῆς», τῆς και «δημοτικῆς» ὀνομασθείσης. Πάντως ὁ ἄριστος φιλόλογος και ἱστορικός Ἀκαδημαϊκὸς ταῦτα συμπερασματικῶς διαδηλοῖ: «Ἐὰν δι' ὅλα τὰ ἔθνη ὁ σεβασμὸς τῆς παραδόσεως ἀποτελῆ καθῆκον, δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας τοῦτο λαμβάνει τὴν μορφήν καταφάσεως και δικαιώσεως ζωῆς. Τριῶν χιλιάδων πεντακοσίων ἐτῶν γραπτὸς λόγος, ἀπὸ τῶν πινακίδων τῆς γραμμικῆς γραφῆς Β μέχρι τῶν σημερινῶν ποιητῶν και πεζογράφων — λόγος πρωτάκουστος και μοναδικός —, κείται ἐνώπιον τῆς εὐτυχοῦς νεότητος τῶν Ἑλλήνων. Ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας και τῆς καθαρευούσης εἶναι ἔθνικὴ ἀνάγκη. Νὰ διδαχθῆ ἡ Νεοελληνικὴ δημοτικὴ, ἀξαναομένη εἰς πλοῦτον και εἰς δύναμιν. Ἐὰν ἐπικρατήσουν ἀκραῖαι λύσεις και ἐκ τῶν πραγμάτων τεθῆ ὑπὸ διωγμὸν ἡ καθαρεύουσα, ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν θὰ λησμονηθῆ τὸ τεράστιον οἰκοδόμημα τῶν Γραμμάτων και τῆς Ἐπιστήμης, τὸ ὁποῖον ἀνήγειραν αἱ παλαιότεραι γενεαί. Ὁ Κοραῆς, ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὁ Κάλβος, ὁ Παπαδιαμάντης, οἱ μεγάλοι ἰατροί, οἱ φιλόλογοι, οἱ ἀρχαιολόγοι, οἱ νομομαθεῖς θὰ καλυφθοῦν ὑπὸ τὴν τέφραν. Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ὀμιλῶμεν περὶ «ἔθνικῆς παιδείας», ἐὰν ἡ παιδεία αὕτη παύσῃ νὰ εἶναι Ἑλληνικὴ. Δὲν θέλω νὰ ὀμιλήσω περὶ τοῦ «ἀφιστορισμοῦ» των. Κατὰ τὰ ἄλλα μία τοιαύτη παιδεία θὰ παραμείνῃ μία τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, χωρὶς ὑπερηφάνειαν και χωρὶς ψυχὴν». Καταλήγει δὲ τὴν εἰς τὴν Βουλὴν ἀγόρευσίν του ὁ τῆς Ἐπικρατείας Βουλευτῆς και Ἀκαδημαϊκὸς διὰ τῆς ἀκολούθου προτάσεώς του: «Προτείνω, κύριε Πρόεδρε, πρῶτον μὲν νὰ θεσπισθῆ ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν εἰς τὸ πρωτότυπον ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως τοῦ γυμνασίου, δεύτερον, νὰ δοθῆ εἰς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ὑπὸ συζήτησιν νομοσχεδίου ὅλη ἐκείνη ἡ ἔλαστικότητα, ἡ ὁποία θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν γλῶσσαν νὰ ἀναπτυχθῆ πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις και προαγομένη και παλινδρομοῦσα. Σᾶς εἶμαι εὐγνώμων διότι και ὑμεῖς και ἡ Βουλὴ μου ἐπιτρέψατε νὰ παρατείνω τὸν λόγον πέραν τοῦ κατὰ τὸν Κανονισμὸν ὀρίου» (Χειροκροτήματα!).

Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ὀμιλίας τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Κων. Γ. Μπόνη, Ἡ ἐξελικτικὴ πορεία τῆς γλώσσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐν Ἀθήναις 1983 (ἕκτακτος συνεδρία τῆς 26ης Ἀπριλίου 1983, ἐπὶ προεδρίας Μενελάου Παλλαντίου. Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας τ. 58, σ. 369-385):

«Ὅταν ὁ συνάδελφος Ἀκαδημαϊκὸς Παν. Ἴω. Ζέπος ἔφερεν εἰς τὴν ὀλομέλειαν τῆς Ἀκαδημίας τὰ τέλη τοῦ 1982 τὸ θέμα τῆς γλώσσης ποὺ ἀποτελεῖ και τὸ μέγα σύγχρονον πρόβλημα μετὰ τὴν διὰ νόμου ἐπιβολὴν εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῶν σχολείων τῆς «δημοτικῆς» και μετὰ ταῦτα τοῦ μονοτονικοῦ συστήματος, ὡς προηγουμένως περιεγράφη-

σαν, ὁ ὑποφαινόμενος ἐθεώρησα καλὸν νὰ διαπραγματευθῶ ἀπὸ τῆς ἰδικῆς μου σκοπιᾶς, λόγῳ τῆς εἰδικότητός μου, τὸ θέμα ποῦ ἀνωτέρω πρὸ ὀλίγου ἐσημείωσα. Τοῦτο δέ, ἵνα ἐνισχύσω τὴν γενομένην ὀρθοτάτην πρότασιν ὑπὸ τοῦ Ζέπου διὰ νὰ ἀσχοληθῇ ἡ Ἀκαδημία ὄχι μόνον περὶ τὸ μέγα πρόβλημα τῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ἐπίσης οὐχὶ μικροτέρας σημασίας ἀνεπίτρεπτον πρόβλημα τῆς διαφθορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ὁμιλίας μου θὰ καταχωρίσωμεν ἐνταῦθα.

Προεισαγωγικῶς εἶπομεν (σ. 370): «Ἡ Γλῶσσα ἐνὸς λαοῦ ἀποτελεῖ τὸ πρωταρχικὸν γνῶρισμα τῆς ἐθνικῆς του ὑποστάσεως. Ἡ Γλῶσσα ὄχι μόνον διαμορφώνει τὰ πλαίσια τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος ἐνὸς λαοῦ, ἀλλὰ προσδίδει εἰς τὴν ἐθνικότητα τοῦ λαοῦ καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀσφαλοῦς ἀξιολογήσεως τοῦ πολιτισμοῦ του καὶ τοῦ πνευματικοῦ του βίου. Συνδέει τὸν λαὸν τοῦ ἔθνους μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ διαγράφει τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς προβλέψεις τῶν πνευματικῶν του κατευθύνσεων εἰς τὸ μέλλον. Εἶναι γεγονός, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ὄχι μόνον δὲν ἐπεζήτησε νὰ ἀπαμβλύνη ἢ πολὺ ὀλιγώτερον νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐθνικότητος, ἀλλὰ τούναντίον, διὰ τῆς κοσμοθεωρίας του ἀναπτύσσει μίαν ἐνότητα, ἐν κοινὸν ιδεῶδες καὶ ἐνιαίαν θρησκευτικὴν συνείδησιν, πηγάζουσαν ἐκ τῆς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ρίζης, ἀλλ' ἐντὸς τῶν διαφόρων περιοχῶν τῶν ἐθνῶν καὶ λαῶν. Ἡ ἐνιαία αὕτη κατεύθυνσις τῆς χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας ἀποδεικνύει τὸν οἰκουμενικὸν καὶ διεθνιστικὸν χαρακτήρα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπιζητοῦντος τὴν ἐπικράτησιν του ἐπὶ τοῦ ἰδεολογικοῦ καὶ πνευματικοῦ πεδίου καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἐθνικο-πολιτικοῦ καὶ γλωσσικοῦ διακριτικοῦ γνωρίσματος τῶν λαῶν». Καὶ εὐθὺς κατωτέρω ἐν τῇ διαπραγματεύσει τοῦ κεφ. Α' ἐπισημαίνω: «Ἡ ἀττικῆ-κοινὴ» Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου περίπου καὶ ἐφεξῆς ἐπικρατήσασα, μάλιστα δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐκείθεν δὲ εἰς ὀλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον διαδοθεῖσα, ὑπῆρξε τὸ ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας χρησιμοποιηθὲν ὄργανον ἐξαπλώσεως τῆς Νέας διὰ Χριστοῦ Ἀποκαλύψεως· τὸ ὄργανον τόσον τοῦ γραπτοῦ, ὅσον καὶ τοῦ προφορικοῦ ἢ διδακτικοῦ-κατηχητικοῦ λόγου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων διαφέρει μὲν τῆς ἀπλουστεράς «κοινῆς» καὶ ὁμιλουμένης γλώσσης τῆς Καινῆς Διαθήκης, τείνουσα, ἰδίᾳ διὰ τῶν μεγάλης μορφώσεως Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Δ' καὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ Ε' αἰ., νὰ ἐγγίση τὸ ὕψος τῆς ἀρχαίας «ἀττικῆς-ὑψηλοτέρας» γλώσσης. Ἐν τούτοις οἱ ἐν ἀμέσῳ ἐπαφῇ πρὸς τὸ πλήρωμα αὐτῶν τελοῦντες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῷ κατηχητικῷ καὶ κηρυκτικῷ αὐτῶν ἔργῳ, ἐπιδιώκουσι χρῆσιν ἀπλουστεράς καὶ περισσότερον ὑπὸ τῶν πιστῶν νοουμένης γλώσσης, ὡς φέρ' εἰπεῖν, ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος».

Παρέθεσα ἐλάχιστα προεισαγωγικά, ἵνα κατανοηθῇ καλλίτερον τὸ ἀναπτυσσόμενον Β' κεφ.: «Ἡ δημῶδης ἢ Νοελληνικὴ γλῶσσα», ὅπερ καὶ ἀφορᾷ εἰς τὸ ἐπίκαιρον θέμα τῆς

είς τελείαν έκτροπήν και τοῦτ' αὐτὸ εἰς ἐκχυδαϊσμόν ὀδηγουμένης γλώσσης ὑπὸ πολλῶν δῆθεν προοδευτικῶν και ὑπερμάχων τῆς «δημοτικῆς» ἢ Νεοελληνικῆς γλώσσης, πράγματι δὲ ἐχθρῶν τῆς γλωσσικῆς παραδόσεως, συνυφασμένης μὲ τὴν πολιτιστικὴν και ἔθνικὴν Ἱστορίαν και ὑπόστασιν τῆς γιγαντώδους δημιουργικῆς φυλῆς ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ ἐγγενῆς φανατισμὸς τοῦ Ἑλληνος ἐν τῇ ἀκροτάτῃ ὑποστηρίζει μέχρι και τοῦ παραλόγου τῶν θέσεών του, ἐγκυχωμένου δῆθεν ἐπὶ προοδευτικότητι, μάλιστα δι' ἐπικουρίας τῶν πολιτικῶν κομμάτων, μάλιστα τῶν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ὠδήγησαν τὸ πρόβλημα τῆς γλώσσης εἰς τὸ εἰς ὃ οὐδέποτε ἔφθασεν ἐπικίνδυνον σημεῖον ἐκχυδαϊσμοῦ. Αἱ γλωσσικαὶ αὐταὶ ἀκρότητες ἔχουν βεβαίως τὴν προϊστορίαν των. Ὡς πρὸς τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξέλιξιν τῆς δημώδους γλώσσης και τὴν αἰτίαν ποῦ προεκάλεσε ταύτην, ἀναφέρω τὰ ἐξῆς:

«Ἡ γλῶσσα τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων παραμένει καθαρὰ και ἀττικίζουσα μέχρι και τοῦ ἸΕ' αἰῶνος. Ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰ., ἄρχεται ἐμφανιζομένη μία νέα γλωσσικὴ ἐξέλιξις ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Γραμματεία λαμβάνει ἐν πολλοῖς δημῶδη, ἤτοι λαϊκὴν χροιάν. Πρὸς τοῦτο πολλοὶ λόγοι ἐξεβίασαν οἰοῦναι τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς νὰ ἀκολουθήσουν διπλὴν κατεύθυνσιν ἐν τῇ χρήσει ὑπ' αὐτῶν τῆς γλώσσης. Ὡς γνωστὸν τὰ Σχολεῖα μετὰ τὴν Ἄλωσιν, τὰ προοριζόμενα διὰ τὸν πολὺν λαόν, ἐμειώθησαν καταπληκτικῶς. Ἦτο φυσικὸν λοιπὸν νὰ ἐπιδράσῃ τοῦτο δυσμενῶς και ἐπὶ τὴν ὄλην μόρφωσιν τοῦ λαοῦ. Αἱ ἐξῶθεν προπαγάνδαι, θρησκευτικαὶ και πολιτικά, ἐχρησιμοποιοῦν πρὸς διάδοσιν τῶν προσηλυτιστικῶν των ἰδεῶν γλῶσσαν ἀπλὴν και νοητὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Οὕτω πως πλῆθος ἄπειρον ψυχωφελῶν δῆθεν και παντὸς εἶδους ἠθοπλαστικῶν ἔργων, τόσον ἀπὸ προτεσταντικῆς, ὅσον και ἀπὸ καθολικῆς πλευρᾶς, εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος εἰς γλῶσσαν ἀπλὴν, πρὸς ἐπικράτησιν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων ἐκατέρας τῶν δύο τούτων προπαγανδίζουσῶν Ἐκκλησιῶν, μεταξὺ κυρίως τῶν λαϊκῶν στρωμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας» (σ. 377).

«Τὴν ὄλην δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως και ἐφεξῆς διὰ τὸ ὀρθόδοξον Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἀπὸ τε μορφωτικῆς και ἀπὸ γλωσσικῆς, ἅμα δὲ και προσηλυτιστικῆς ἀπόψεως, διαζωγραφίζει κάλλιον παντὸς ἄλλου ὃ ὄντως ἐθνομάρτυς Κύριλλος ὁ Λούκαρις (4 Ν/βρίου 1620-27 Ἰουνίου 1638), ἐν οἷς οὗτος ἀντεπεξερχόμενος κατὰ τῶν Καθολικῶν, ἔγραφεν: «Ὅσον πῶς δὲν ἔχομεν σοφίαν και μαθήματα ἀλήθεια εἶναι, ἀμὴ ἄς μετρήσουν δύο πράγματα, οἱ Λατίνοι πρῶτον ὅτι τὸν καιρὸν τὸν παλαιόν, ὅσον ἢ σοφία ἐπολιτεύετον εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοὺς Λατίνους οἱ Ἕλληνες εἶχαν διὰ βαρβάρους και τώρα, ἂν ἐβαρβαρώθημεν ἡμεῖς και ἐκεῖνοι ἐσοφίσθησαν, παράξενον δὲν εἶναι ἢ πτωχεία και ἢ ἀφαίρεσι τῆς βασιλείας μας τὸ ἔκαμαν και ἄς ἔχωμεν ὑπομονήν· δεύτερον, ἄς λογιᾶσουν ὅτι ἂν δὲν ἔχωμεν σοφίαν ἐξωτέραν, ἔχομεν χάριτι Χριστοῦ σοφίαν ἐσωτέ-

ραν και πνευματικὴν, ἡ ὁποία στολίζει τὴν ὀρθόδοξόν μας Πίστιν καὶ εἰς τοῦτο πάντοτε εἵμεσθεν ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς Λατίνους, εἰς τοὺς κόπους, εἰς τὰς σκληραγωγίας καὶ νὰ σηκῶμεν τὸν σταυρόν μας καὶ νὰ χύνωμεν τὸ αἷμα μας διὰ τὴν Πίστιν καὶ τὴν Ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. "Ἄν εἶχε βασιλεύσει ὁ Τοῦρκος εἰς τὴν Φραγκίαν δέκα χρόνους, χριστιανούς ἐκεῖ δὲν εὔρισκες· καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τώρα διακοσίους χρόνους εὐρίσκεται καὶ κακοπαθοῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ βασανίζονται διὰ νὰ στέκουν εἰς τὴν Πίστιν τους, καὶ λάμπει ἡ Πίστις τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ μυστήριον τῆς εὐσεβείας καὶ σεῖς μοῦ λέγετε ὅτι δὲν ἔχομεν σοφίαν· Τὴν σοφίαν σου δὲν θέλω ἐμπρὸς εἰς τὸν σταυρόν τοῦ Χριστοῦ· κάλλιον ἦτο νὰ ἔχη τινὰς καὶ τὰ δύο, δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, πλὴν ἀπὸ τὰ δύο τὸν σταυρόν τοῦ Χριστοῦ προτιμῶ!" (Κ. Θ. Δημαρᾶ, Ἰστ. τ. Νοελλην. Λογοτ. Ἀθ. 1948/9, τ. 1-2, I, 61).

«Πάντα τὰ γεγονότα, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, ἐδημιούργησαν νέαν κατάστασιν διὰ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν καὶ ἐξεβίασαν τοὺς ἡγέτας αὐτῆς νὰ λάβουν θέσιν καὶ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς δημόδους ἢ μὴ Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τὸ τεθὲν δίλημμα ἦτο ἂν ἔπρεπε ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐξακολουθήσῃ χρησιμοποιοῦσα ἀποκλειστικῶς τὴν «ἄ τ τ ι κ ῆ ν» καὶ ἀρχαιοπρεπῆ γλῶσσαν, ἢ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν χρῆσιν γλώσσης δημωδεστέρας καὶ ἀπλουστέρας, περισσότερον νοητῆς ὑπὸ τοῦ ἀμορφώτου πληρώματος αὐτῆς. Καὶ πρὸς τιμὴν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας δέον νὰ λεχθῆ, ὅτι αὕτη ἐν ὀρθοτάτῃ καὶ ἐμπνευσμένῃ διακρίσει ἀπεφάσισεν, ὅπως ἐν μὲν τῇ Λατρεία διατηρηθῆ ἡ τῶν Ἀρχαίων γλῶσσα καὶ ἐπομένως ἡ κληρονομία τῶν Πατέρων διαφυλαχθῆ. Ὁ λόγος δὲ τοῦ Θεοῦ ἀπεφασίσθη, ὅπως κηρύττεται ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, τῇ ὑπ' αὐτοῦ καταληπτῆ καὶ δι' αὐτῆς ἐπιδιώκεται ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ τοῦ ὀρθόδοξου πληρώματος διαπαιδαγώγησις. Τὸ ἴδιον μέτρον ἐλήφθη, προκειμένου νὰ ἀντικρουσθῶσι τὰ προσηλυτιστικὰ καὶ προπαγανδιστικὰ ἔργα τῶν ἀντιπάλων. Ἄν καὶ κατ' ἀρχὴν οἱ ἄριστοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, διατελοῦντες ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς παραδόσεως, τῆς τοσαύτην ἰσχὺν ἀνέκαθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐχούσης, ἀμφιταλαντεύονται καὶ διστάζουν νὰ χρησιμοποιήσωσι τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ. Βαθμηδὸν ὅμως χωρίζονται οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς καὶ ἐν τῷ γλωσσικῷ ζητήματι καὶ μία ὄλη σειρά ἐκκλησιαστικῶν συγγραφῶν ἐμφανίζεται, ἥτις ἀγωνίζεται νὰ παράσχη ἀξιόλογον δημῶδη θρησκευτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν. Τοῦτο δὲ ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρι σήμερον».

Περαιτέρω ἐξαίρομεν καὶ ταῦτα: «Δὲν εἶναι λοιπὸν ὀρθόν, οὔτε δίκαιον νὰ κατηγορηθῆ ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ φανατικῇ προσκολλήσει εἰς πεπαλαιωμένας δῆθεν γλωσσικὰς ἀντιλήψεις. Διότι ἡ Ἐκκλησία, ἡ Ἑλληνικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἂν καὶ αἰσθάνεται βαθέως τὴν εὐθύνην αὐτῆς διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ ἀφθάστου προγονικοῦ θησαυροῦ, εἰς τὰ ζητή-

ματα ἰδίᾳ τοῦ Δόγματος καὶ τῆς Λατρείας, ἐν τούτοις αὕτη ἐπέτρεψε τὴν χρησιμοποίησιν γλώσσης ἀπλουστεράς καὶ δημωδεστεράς, ἰδίᾳ πρὸς διαπαιδαγώγησιν καὶ ἠθικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ποιμνίου αὐτῆς... Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ γλώσσης λεχθέντων, θὰ ἠθέλομεν νὰ ἐξάρωμεν ἅπαξ ἔτι τὴν στάσιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ θέματος. Αὕτη μὲ σοφὴν διάκρισιν ἐπέτυχε τὸν ἄριστον συνδυασμὸν συντηρητικότητος, δι' ὅσα ἐφοβεῖτο παραφθορὰν καὶ παρανόησιν, καὶ προοδευτικότητος, δι' ὅσα ἐπίστευεν ἀναγκαῖα καὶ ὠφέλιμα, ἰδίᾳ, διὰ τὸ κηρυκτικὸν τῆς ἔργου» (σ. 379-380).

Τὴν ἡμετέραν προσωπικὴν τοποθέτησιν ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ προβλήματος ἀναγνωρίζει τις ἐκ τῶν ὄσων ἐν τέλει τῆς ὁμιλίας ἡμῶν διαλαμβάνομεν. Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ σχετικὸν κείμενον: «Τὴν ἐν σοφωτάτῃ διακρίσει παραδοσιακὴν θέσιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας θὰ ἠυχόμην, ὅπως τόσον ἡ Πολιτεία — κατ' ἐξοχὴν μάλιστα αὕτη, —, ὅσον καὶ οἱ αὐτοκαλούμενοι προοδευτικοί, ἀκόμη καὶ οἱ λεγόμενοι γλωσσισμῶνες, ὅπως τηροῦν ἔναντι τῆς ἀφθάστου, πολυσυνθέτου, καλλιεποῦς, ἀξιοθαυμάστου ἐπιβλητικῆς Γλώσσης, ὡς ταύτην παρέδωκαν οἱ αἰῶνες μὲ τὰς ποικίλας μορφὰς τῆς διατυπώσεως τῶν ἐνοιῶν καὶ ἐκφραστικῶν κανόνων, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ὀμηρικῶν Ἐπῶν μέχρι καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς μέχρι καὶ τῆς Βυζαντινῆς περιόδου· καὶ ἀπὸ τῆς Μεταβυζαντινῆς, μέχρι καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ σοφοῦ Κοροῆ· καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέχρι καὶ τῆς σήμερον. Ἐὰν ἡ Γλῶσσα, μὲ τὴν θηλυκὴν τῆς γραμματικῆς ἐμφάνισιν καὶ τὴν πολυποίκιλον περιβολὴν τῆς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, δὲν ἦτο ἀπλοῦν ὄργανον καὶ μέσον συνεννοήσεως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' εἶχε καὶ ἡ ἰδίᾳ φωνήν, θὰ ἀπηρθύνετο εἰς τὴν τόσον ἐγκωμιαζομένην Ἐλευθερίαν, τὴν ὁμόφυλόν τῆς, καὶ θὰ ἔλεγεν: Ἐλευθερία, πού τόσα ἐγκώμια ἀπολαμβάνεις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, πείσε τοὺς ἐγκωμιαστάς σου νὰ παράσχουν καὶ εἰς ἐμὲ τὸ πῶλύτιμον αὐτὸ δῶρον τῆς Ἐλευθερίας, ὥστε νὰ ἐξελιχθῶ καὶ ἐγὼ ἐλευθέρως, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν μου περιβολήν! Διατηρῶ βεβαίως τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν χάριν τοῦ κλασσικοῦ καὶ ἀθανάτου σχήματος· δέχομαι ὅμως κατ' ἀνάγκην περιβλήματα καιρικῆς καὶ περιπτωσιακῆς ἐμφάνισεως, ἀλλὰ παραμένω εἰς τὸ σῶμα ἀδιάφθορον καὶ ἀθάνατον. Τί σᾶς ἐνοχλεῖ, ὦ ἄνθρωποι θνητοὶ καὶ πάροικοι, τὸ κλασσικὸν μου συντακτικὸν καὶ γραμματικὸν μου περίβλημα; Ὡς καινοφανεῖς προοδευτικοὶ τῶν γλωσσικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ μεταμορφώσεων, ἀγνοεῖτε ὅτι τὸ κλασσικὸν μου σῶμα εἶναι ἀθάνατον καὶ χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἠμπορεῖτε νὰ συρράψητε τὸ νεώτερον περίβλημά σας πού θὰ μὲ ἐνδύσετε. Ὡς δὲν ὑπερασπισταὶ τοῦ ἀξιοθαυμάστου κλασσικοῦ σώματος τῆς γλώσσης πού οἱ αἰῶνες ἐσεβάσθησαν καὶ μὲ τὸ ὅποῖον οἱ Ἕλληνες ἐδοξάσθησαν, ἦτο φυσικὸν καὶ ἐπ' ἀνάγκης διὰ μέσου τῶν αἰῶνων νὰ δεχθῶ νέας ἐκάστοτε μορφὰς περιβλήματος; Διατί ἀντιπαρτασσόμενοι

ἀντιπολεμείσθε οἱ μὲν κατὰ τῶν δέ, οἱ ἀττικίζοντες κατὰ τῶν νεοελληνιστῶν, ἀντακοντίζοντες ἀλλήλους καὶ ἀντιμαχόμενοι ἀμοιβαίως, ἀφοῦ γνωρίζετε ἢ θέλετε νὰ ἀγνοήτε, ὅτι ἔχω τὸ δίκαιον μὲ τὸ μέρος μου, ὥστε νὰ εἶμαι καὶ ἐγὼ ἐλευθέρα, ὅπως καὶ σεῖς; Διατί ἐπιζητεῖτε νὰ μὲ φυλακίσετε νομοθετικῶς, ὥστε νὰ μὲ καταστήσετε δούλην τῶν ἰδικῶν σας ὀρέξεων; Ἀυτὰ θὰ ἔλεγεν ἡ Γλῶσσα, ἂν εἶχε γλῶσσαν, εἷς τε τοὺς γλωσσαμύντορας καὶ εἰς τοὺς νεωτεριστὰς γλωσσοδιαφορεῖς. Πρὸ παντὸς εἰς τοὺς ἐν τέλει ἀπευθυνομένη, θὰ τοὺς ἠρώτα, μὲ ποῖον δικαίωμα ἐπιβάλλετε τὸ κατὰ βούλησιν ἰδικόν σας γλωσσικὸν ἰδίωμα; Ποῖος σᾶς ἔδωκε τὸ δικαίωμα νὰ στερῆτε τοὺς νεαροὺς Ἑλληνόπαιδας τῆς παιδευτικῆς γλωσσικῆς παιδείας καὶ γνώσεως; Ἄλλο ὁμιλουμένη γλῶσσα, κύριοι μεταρρυθμισταί, καὶ ἄλλο γλῶσσα τῆς παιδείας καὶ τῆς μορφώσεως, διὰ μέσου τῶν ἀφθάστων κειμένων τῆς κλασσικῆς Ἀρχαιότητος καὶ τοῦ Μεσαίωνος, καὶ ἄλλο χρῆσις γλώσσης τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Γράφετε καὶ ὁμιλεῖτε ὅπως θέλετε, ἀλλὰ πάντοτε μὲ τοὺς πρέποντας συντακτικούς καὶ γραμματικούς κανόνας. Ἄλλὰ παιδεύσατε καὶ μορφώσατε τοὺς νέους μὲ τὰνάματα τῆς κλασσικῆς Παιδείας, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ στηριχθῆ καὶ ἡ περαιτέρω ὀρθὴ διατύπωσις τῶν νοημάτων τούτων ἐν τῇ χρῆσει τῆς οἰασδῆποτε γλωσσικῆς μορφῆς διατυπώσεως των.

Εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ὑφίστανται ζῶντα ἐκ κληρονομικῆς παραδόσεως ἰδεῶδη μορφώσεως. Εἶναι ἐκεῖνα, ἅτινα ἀνέπτυξε καὶ κατέστησε βιώματα ἀνεξάλειπτα καὶ αἰωνίου ἀξίας ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπὸ τὰς ποικιλοτάτας μορφὰς τῆς πολιτιστικῆς του δημιουργικότητος. Σοφία καὶ Τέχνη, Μεταφυσικὴ καὶ Ἠθικὴ, Νομοθεσία καὶ Δίκαιον, Δημοκρατία καὶ Ἐλευθερία, Ἀνθρωπισμὸς ὑπὸ τὰς εὐγενεστάτας πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀξιολογήσεις του καὶ ὑπὲρ πάντα σεβασμὸς πρὸς τὸ Θεῖον καὶ ἀναριθμητὰ ἄλλα, ἀποτελοῦν ἐνιαῖον σύνολον, ἐκφραζόμενον διὰ τοῦ ὄρου Ἑλληνικὸς Κλασσικισμὸς ἢ Κλασσικῆς Μορφώσεως Ἰδεῶδες, κατὰ τὸν μέγαν κλασσικὸν ἐρευνητὴν ἐπιστήμονα W. Jägger. Ἐκεῖνα τὰ Ἰδεῶδη Μορφώσεως δύναται νὰ ἔχουν καὶ βάθος καὶ δύναμιν συνεχοῦς δημιουργίας καὶ ἀνυψώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ ὅλων τῶν ἐφέσεων τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ὅταν στηρίζονται ἐπὶ ἀσφαλοῦς καὶ ἀμετακινήτου βάσεως ἠθικοῦ Μεγαλείου τῶν Ἀξιῶν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ὡς ταῦτας διέτύπωσεν ἡ Ἑλληνικὴ Κλασσικὴ Μεγαλουργία, ἡ Ἑβραϊκὴ Θεογνωσία καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἀποκαλυπτικὴ Κοσμοθεωρία! (σ. 381 ἔ.).

Εἶμαι ὀπαδὸς τῆς καθαρᾶς γλώσσης, τῆς ἀκολουθούσης ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ τὸ Συντακτικὸν καὶ τὴν Γραμματικὴν τῆς ἀττικῆς ἢ κλασσικῆς γλώσσης καὶ παιδείας. Ἀγαπῶ ὅμως καὶ τὴν καλὴν Νεοελληνικὴν γλῶσσαν, μάλιστα εἰς τὴν ὠραίαν νεοελληνικὴν ποίησιν καὶ τὰ ὠραῖα νεοελληνικὰ πεζογραφήματα. Τὸ τέλος τοῦ θεματός μου καὶ τὴν θέσιν μου ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ θέματος, πιστεύω ὅτι ἐκφράζει μὲ τὴν λογοτεχνικὴν του

δεξιοτεχνίαν ὁ ἀοίδιμος, ὅσον καὶ ἄριστος δημοτικιστῆς διευθυντῆς-ἀρχισυντάκτης τῆς «Καθημερινῆς» Αἰμ. Χουρμούζιος ἐν τῷ φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος ταύτης τῆς 6 Μαΐου 1954, ὑπὸ τὸν τίτλον «Χάριν τῆς Δημοτικῆς ἢ καθαρεύουσα στὰ Σχολεῖα». Λέγει ὁ Χουρμούζιος: «... δὲν ἔχω καμμιά δυσκολία νὰ παραδεχθῶ, ὅτι ἡ μετακίνησις τῆς καθαρευούσης ἀπὸ τὴν κατώτερη καὶ τὴν μέσην παιδεία τοῦ ἔθνους μᾶς ἔβλαψε. Καὶ δὲν μᾶς ἔβλαψε μόνον ὡς ἔθνος. Ἐβλαψε καὶ τὴ γλῶσσα. Ἐβλαψε πρωτίτως τὴ δημοτική. Καὶ εἶναι ἀνάγκη, χάριν τῆς δημοτικῆς νὰ διδάσκεται ἡ καθαρεύουσα στὰ Σχολεῖα. Νὰ διδάσκεται ἡ καθαρεύουσα στὰ Σχολεῖα, νὰ διδάσκεται συστηματικά, ἐπίμονα, ὄχι κατὰ παραχώρησιν, ὅπως γίνεται τώρα, ἀλλὰ κατὰ κύριον μέλημα γιὰ τὴ στερεὴ γλωσσικὴ μόρφωσις τῶν παιδιῶν καὶ ὄχι γιὰ νὰ γράφουμε τὴν καθαρεύουσα, ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθουμε νὰ γράφουμε καὶ οἱ λόγιοι καὶ οἱ μὴ λόγιοι τὴ δημοτικὴ... Ἡ καθαρεύουσα δὲν εἶναι ἐφεύρημα, δὲν εἶναι πλαστὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα, δὲν εἶναι διαλεκτικὴ ιδιοτροπία τῶν ἀρχαιοπλήκτων. Εἶναι καὶ ἦταν καὶ θὰ εἶναι μιὰ γλωσσικὴ πραγματικότητα... Ὅλοι οἱ παλαιοὶ δημοτικισταί, αὐτοὶ ποὺ ἔγραψαν τὰ δημοτικὰ ἄψογα καὶ μὲ συνέπεια... καὶ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους πολλοί, ὅσο καὶ ἂν μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς οὔτε θέλουν νὰ ἀκούσουν τὴν καθαρεύουσα, ἔγραψαν τὴν δημοτικὴν, γιὰτὶ ἔμαθαν κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὴν καθαρεύουσα... Οἱ παλαιοὶ ὀρθογραφοῦν, ξέρουν τὴ δημοτικὴν, τὴν χρησιμοποιοῦν μὲ ἀληθῆ δεξιοτεχνία. Οἱ νεώτεροι ἀνορθογραφοῦν, σολοικίζουσιν καὶ συχνὰ βαρβαρίζουσιν... Οἱ νέοι μας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγράμματοι. Καὶ τὰ περισσότερα βιβλία τῶν νέων ποὺ γράφονται στὴ δημοτικὴν γλῶσσα εἶναι ἀγράμματα. Οἱ νέοι λόγιοι μας εἶναι ἀγράμματοι, γιὰτὶ δὲν ἔμαθαν, δὲν πέρασαν ἀπὸ τὸ σχολεῖο τῆς καθαρεύουσας!»

Εἶναι ἐπίσης ἄξια ἰδιαίτερας ἐπισημάνσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα ἐπίκαιρα, τὰ ὅσα ὁ σοφὸς Κοραῆς διαλαλεῖ πρὸς ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας πάσης ἐποχῆς. Λέγει: «Ἡ γλῶσσα εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ πλεόν ἀναπαλλοτριώτα τοῦ ἔθνους κτήματα. Ἀπὸ τὸ κτῆμα τοῦτο μετέχουν ὅλα τὰ μέλη τοῦ ἔθνους μὲ δημοκρατικὴν, νὰ εἴπω οὕτως, ἰσότητα. Κανεὶς, ὅσον ἠθελεν εἶσθαι σοφός, οὔτ' ἔχει, οὔτε δύναται ποθεν νὰ λάβῃ τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ πρὸς τὸ ἔθνος «οὕτω θέλω νὰ λαλῆς, οὕτω νὰ γράφῃς»... Οἱ λόγιοι ἄνδρες τοῦ ἔθνους εἶναι φυσικὰ οἱ νομοθέται τῆς γλώσσης, τὴν ὁποῖαν λαλεῖ τὸ ἔθνος· ἀλλ' εἶναι (πάλιν τὸ λέγω) νομοθέται δημοκρατικοῦ πράγματος. Εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ διόρθωσις τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἡ γλῶσσα εἶναι κτῆμα ὅλου τοῦ ἔθνους ἱερόν. Ὅθεν πρέπει νὰ ἀνακαινίζεται μὲ εὐλάβειαν καὶ ἠσυχίαν» (Πβλ. «Καθημερινὴν» τῆς Κυριακῆς 17. 4. 83, σ. 383).

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἔχει ἐκ τοῦ Ὄργανισμοῦ τῆς ὑποχρέωσιν νὰ συστήσῃ ἐπιτροπὰς πρὸς μελέτην τοῦ ἐμφανιζομένου σήμερον προβλήματος τῆς γλώσσης καὶ περὶ τοῦ ὅλου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Οὕτω πως ἡ Ἀκαδημία διὰ τοῦ κύρους αὐτῆς θὰ δύναται

νά ἐκφέρῃ τὰς ἰδίας ἀντικειμενικὰς μακρὰν φανατισμῶν καὶ ἀκροτήτων γνώμας καὶ σκέψεις περὶ τῆς ἀκολουθητέας γραμμῆς ἐκπαιδευτικῆς καὶ μορφωτικῆς Ἀγωγῆς τῆς σπουδαζούσης νεότητος ἤδη ἀπὸ τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου μέχρι καὶ τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ὀφείλει καὶ δύναται ἀκομματίστως καὶ μακρὰν πάσης πολιτικῆς προκαταλήψεως, νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς γνώμην ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ προβλήματος, συνιστῶσα καὶ τὸ τί δέον γενέσθαι».

Ἄφ' ὅτου ἤρχισε νὰ λειτουργῇ ἡ Ἀκαδημία, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1926, ἔστρεψεν ἀμέριστον καὶ ζοηρότατον τὸ ἐνδιαφέρον αὐτῆς διὰ τὴν μελέτην καὶ σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης. Ἦδη ὁ τὸ 1926 πρῶτος Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας ἀοίδιμος Σίμος Μενάρδος, εἰς τὴν πρώτην Ἐκθεσίν του τῶν πεπραγμένων, διετύπωσε τὴν γνώμην του ὡς ἐξῆς: «... Τίποτε δὲν εἶναι δημοκρατικώτερον ἢ γραφομένη γλῶσσα νοητὴ καὶ αἰσθητὴ εἰς τὸν πολὺν λαόν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἀπαιτεῖ συνεννόησιν ἐπιστημονικὴν καὶ ἀπαθῆ. Εἶναι π. χ. πραγματικὴ εὐκολία οἰαδῆποτε ὀρθογραφικὴ μεταβολή; Ἡ πείρα σαφῶς ἀπέδειξε τὸ ἐναντίον. Τὸ δὲ ὠραῖον ὕφος, τὸ ὁποῖον καθεὶς ἐπιζητεῖ καὶ φαντάζεται ὅτι εὐρίσκει μόνος, θὰ εἶναι καὶ αὐτὸ ἐπιγέννημα τοῦ προφορικοῦ λόγου μορφωμένης κοινωνίας... Βαθμηδὸν τὰ σημεῖα τῆς διαφορᾶς θὰ γίνωνται ὀλιγώτερα καὶ γρηγόρα, ἐλπίζω, θὰ καταλήξωμεν εἰς μίαν οἰκουμενικὴν γλῶσσαν». Καὶ καταλήγει: «Ναί, ἀπληθευρώσαμεν ἐνδόξως τὴν ἐξαισίαν ταύτην πατρίδα, ἀλλὰ καμμία ἄλλη δάφνη δὲν ἀρμόζει τόσον, ὅσον ἡ δάφνη τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, εἰς τὸ ἀγνὸν μέτωπον τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὸν ἀμάραντον στέφανον τῶν Ἀθηνῶν» (Τὰ πεπραγμένα μιᾶς πεντηκονταετίας 1926-1976, Ἀθ. 1977 σ. 17-18).

Εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ 1933 ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀοίδιμος Δημ. Αἰγινήτης, ἔλεγε: «... ἡ Ἀκαδημία, παρὰ τὴν συντηρητικὴν φύσιν της, εὐρίσκειται, εὐτυχῶς, εἰς ἀέναον ἐξελίξιν. Ἐμπνέουσα τὴν ζωὴν τοῦ πνεύματος, ἐμπνέεται καὶ αὐτὴ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς. Διότι αὐτὸ συντηρεῖ καὶ αὐτὸ ἀναζωογονεῖ τοὺς Ὄργανισμοὺς» (ἐνθ' ἀν. σ. 72). Καὶ ἐν σ. 75 ὁ αὐτός, λέγει: «Ἡ γλῶσσα ἀποτελεῖ τὴν ἀσφαλεστέραν ἀπόδειξιν τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης διανοήσεως ἐκάστου Ἔθνους... Διότι ἡ ἐνότης τῆς γλώσσης, ὅπως λέγει καὶ ὁ πολὺς Βгупοи, ἐκδηλώνει καὶ ἐπισφραγίζει τὴν ἐνότητα τοῦ Ἔθνους.

Διὰ τοῦ Λεξικοῦ ἀποδεικνύεται προφανῶς, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς διεσώθη εἰς τὴν νέαν. Πρὸς τούτοις, διὰ τῆς μελέτης τῆς σημερινῆς γλώσσης μας καὶ τῆς παραβολῆς αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν, κατανοοῦνται ἀκριβέστερον τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα, ἐρμηνεύονται πολλὰ δύσκολα γλωσσικὰ φαινόμενα καὶ διαμορφοῦνται ἀκριβῆς ἐπιστημονικὴ μέθοδος, πρὸς δημιουργίαν τῆς ὁποίας οὐδεμία ἄλλη γλῶσσα θεωρεῖται ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης καταλληλοτέρα τῆς Ἑλληνικῆς... Ἄλλ'

ή Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως καὶ ὅλαι αἱ γλῶσσαι, ὑπέστη καὶ ὑφίσταται ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος διαρκῶς ἐξέλιξιν, μεταβαλλομένη καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν τυχῶν καὶ τοῦ βίου τοῦ Ἔθνους. Διὰ τὴν μελετηθῆν δὲ καὶ κατανοηθῆν ἐκάστη φάσις τῆς, εἶναι ἀνάγκη τὴν γνωρίζωμεν τὰς προηγουμένας μορφάς τῆς. Μόνον οὕτω συμπληροῦνται ἡ ἑλληνικῆς παράδοσις αὐτῆς καὶ ἐρμηνεύονται πολλὰ σκοτεινὰ γλωσσικὰ φαινόμενα» (σ. 75).

Τῇ 1ῃ Ὀκτωβρίου 1939, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς προτομῆς ἐν Βυτινῇ τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ τοῦ Ἔθνους, Κων. Παπαρρηγοπούλου, ὁ ἀοιδίμος Καθηγητῆς Γ. Π. Οἰκονόμος, Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας, εἶπε τὰ ἀξιοσπούδαστα ταῦτα πρὸς ἑξαρσιν τῆς προσωπικότητος τοῦ μεγάλου Ἱστορικοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα ἐνδεικτικὰ διὰ τὴν ὀρθὴν ἀξιολόγησιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τῆς ὁποίας τὴν διαστρέβλωσιν ἐπιχειροῦσι τινὲς καὶ σήμερον ἀνοήτως. Ἴδου τὰ τόσον διδακτικὰ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας τότε λεχθέντα: «Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν ὡς ἐθνικὸν καθίδρυμα ἀποβλέπει μετὰ στοργῆς καὶ σεβασμοῦ ἐξαιρέτου πρὸς τοὺς πνευματικοὺς τοῦ ἔθνους ἡγέτας πάσης περιόδου καὶ τιμῶσα αὐτοὺς κατ' ἀξίαν προβάλλει τὸν πολῦτιμον τοῦτον πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν θησαυρὸν πρὸς ἐπίρρωσιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ Ἔθνους εἰς ἐπίπεδα ἀντάξια τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἱστορίας». Καὶ κατωτέρω: «Τίνα κολοσσιαίαν ἐπίδρασιν ἤσκησεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς νέας ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἡ ἰδέα τῆς ἐνότητος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς διὰ τῶν αἰῶνων — κατὰ τὸν Παπαρρηγόπουλον —, δεικνύει ἡ γένεσις καὶ ἀνάπτυξις τῶν παρ' ἡμῖν σπουδῶν τῆς τε γλώσσης καὶ τῆς λαογραφίας τῶν μεταγενεστέρων ἱστορικῶν περιόδων καὶ τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, διὰ τῶν ὁποίων ἔτι μᾶλλον ἐξήρθη καὶ ἠσφαλίσθη ἡ ἀδιάσπαστος συνέχεια τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῆς ἐννοίᾳ, ἥτοι ὡς ἱστορίας τῆς δράσεως, τῆς διανοήσεως καὶ τοῦ βίου καθ' ὅλου καὶ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων» (Πεπραγμ. σ. 161/2).

Εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ ἔτους 1968, ὁ τότε Γενικὸς Γραμματεὺς ἀοιδίμος Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος ἐπεσήμανε τὴν τε σπουδαιότητα τοῦ ἔργου καθόλου τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλ' ἅμα ὡς διορατικὸς διείδε καὶ ἐχαρακτήρισε τοὺς διαγραφόμενους κινδύνους ἐκ τῆς μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐμφανιζομένης πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναταραχῆς μὲ ἐπιδράσεις δυσμενεῖς ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ καὶ θεωρητικοῦ ἔργου τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, λίαν δὲ ἀνασχετικὰς τοῦ ἔργου κυρίως τῶν Πανεπιστημίων, ξένων τε καὶ ἡμετέρων. Καὶ συνεχίζει: «Ἡ Ἀκαδημία εἶναι τὸ Ἴδρυμα, ὅπου ἀναζητεῖται ἡ ἀλήθεια, τόσον ἡ θεωρητικὴ, ὅσον καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ἐκεῖθεν παραδίδεται εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτείαν. Ὁ ἰδρυτῆς τῆς Ἀκαδημίας, ὁ Πλάτων, ἀντέταξεν αὐτὴν σαφῶς πρὸς τὴν κοινωνικὴν ἀναταραχὴν καὶ πρὸς τὴν πολιτικὴν δημαγωγίαν τῆς ἐποχῆς του ὡς ἴδρυμα ἐξωπολιτικόν, ὅπου ἀθορύβως θὰ ἀναζητηθῆ ἡ ἀλήθεια καὶ περὶ τοῦ κόσμου καὶ

περί τοῦ ἀνθρώπου» (σ. 418 τῶν Πειπραγμ.). Καί κατωτέρω: «Εἰς τὴν σημερινὴν ταραχώδη ἐποχὴν ἢ μὲν Ἀκαδημία ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ὡς ἴδρυμα τοῦ ἀθορύβου θεωρητικοῦ βίου, τὰ Πανεπιστήμια ὁμως, καὶ μάλιστα τὰ μεγάλα καὶ ἔνδοξα Παν/μια τῶν Δυτικῶν χωρῶν, δέχονται τὰ πλήγματα τῆς κοινωνικῆς ἀναταραχῆς καὶ πολιτικῆς δημοκρατίας, καὶ μάλιστα εἰς τόσον μεγάλον βαθμόν, ὥστε νὰ διερωτᾶται κανεὶς, ἂν ἡ ἰδέα τοῦ Παν/μίου ὡς ἰδρύματος τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τοῦ πνεύματος θὰ ἀνθέξῃ εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῆς ὀχλαγωγίας. Ἦδη ἔχουν γίνεαι τόσαι παραχωρήσεις εἰς τὴν δημοκρατίαν καὶ προτοῦ ἀκόμη προσλάβῃ αὐτὴ τὴν μορφήν τῆς ἀναρχίας, σχετικῶς πρὸς τὸ Παν/μιοῦ, ὥστε εἶναι βέβαιοι ὅτι ἔχει νοθευθῆ ἐπικινδύνως ἡ ἰδέα τοῦ Παν/μίου, ὅπως ἀνεπτύχθη αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐνδόξου διὰ τὴν ζωὴν τῶν Παν/μίων, τοῦ Μεσαίωτος καὶ τελικῶς ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Wilhelm von Humboldt. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ ποὺ συμβαίνει νὰ διασεισθῇ καὶ νὰ καταπέσῃ τὸ κῦρος τοῦ Παν/μίου. Τὸ Παν/μιοῦ τῶν Παρισίων π.χ., τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ 13ον καὶ 14ον αἰῶνα ἦτο τὸ περισσότερον ἐνδοξον καὶ τὸ περισσότερον διεθνές, διότι ἐστέγαζε καθηγητὰς ἀπὸ ὅλον τὸν καθολικὸν κόσμον, μετὰ τὸν 15ον αἰῶνα ὑπέκυψεν εἰς τὴν πίεσιν τῆς μοναρχικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀντιδράσεως, κατὰ δὲ τὰς τελευταίας δεκαετίας πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 εἶχε γίνεαι τὸ σύμβολον τῆς πνευματικῆς δουλείας, ἂν καὶ ἦτο τοποθετημένον εἰς πόλιν μὲ τόσην πνευματικὴν ζωὴν καὶ ἀκμὴν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦσαν αἱ ἐπιστημονικαὶ Ἀκαδημίαι εἰς τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν τὰ ἰδρύματα τῆς ἐλευθέρας ἐπικοινωνίας καὶ ἀνακοινώσεως τῶν ἰδεῶν. Αἱ Ἀκαδημίαι διετήρησαν τότε τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν τοῦ πνεύματος.

Ποίας συνεπειᾶς θὰ ἔχη ἡ συντελουμένη σήμερον νόθευσις τῆς ἰδέας τοῦ Παν/μίου διὰ τὸ μέλλον τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, δύναται νὰ ἐκτιμῆσθῃ κανεὶς ἀσφαλῶς, ἂν ἀναλογισθῇ ὅτι τὸ σύνολον σχεδὸν τῆς φιλοσοφικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς γνώσεως ὀφείλει ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς εἰς τὰς Ἀκαδημίας του καὶ εἰς τὰ Παν/μιά του. Ἦδη γίνονται ἀπὸ πολλοὺς κορυφαίους τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐπιστήμης θλιβεραὶ προβλέψεις διὰ τὸ μέλλον, ἐφ' ὅσον θὰ συνεχισθῇ ἡ νοθεία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἰδέας τοῦ Παν/μίου. Ἡ αὐτοτέλεια καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ πνεύματος, λέγει ὁ Σπινόζα, εἶναι ἡ προϋπόθεσις διὰ νὰ εὐρίσκῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν Θεόν. Ὁ φιλόσοφος Karl Jaspers ἤδη πρὸ πολλῶν ἐτῶν διέγινωκε τὴν ἀπειλὴν αὐτὴν τῆς ἰδέας τοῦ Παν/μίου, ἡ ὁποία ταυτίζεται μετὰ τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς αὐτοτελείας τοῦ πνεύματος».

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν περιληπτικὸν ἀπάνθισμα τῶν ἐπικαιρῶς δραττομένων καὶ διακηρυττομένων ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, πάντοτε ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἔθνους. Ἡ Ἀκαδημία μελετᾷ καὶ ἐρευνᾷ κατ' ἐπιστήμην ἀναζητοῦσα τὰς αἰτίας τῶν ἐπικαιρῶν παντοειδῶν προ-

βλημάτων, ὥστε νὰ δύναται μετὰ κύρους νὰ παραινῇ συμβουλευούσα τὰ πρέποντα πρὸς διόρθωσιν. Ἄλλ' ἢ Ἄκαδημία οὔτε θορυβεῖ, οὔτε ἀνταγωνίζεται οὔτε καὶ ἀντιμάχεται καθ' οἴουδήποτε ἀντιφρονοῦντος, πολλῶ δὲ ἤττον καθ' οἰασδήποτε κρατούσης Ἀρχῆς. Σὺν ἐπὶ τούτοις ἀναγνωρίζει ὅτι, πάντα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ἀτελῆ, οὔτω καὶ αἱ γνῶμαι τῆς Ἄκαδημίας δὲν ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι πάντοτε τέλειαι. Διὸ καὶ δέχεται τὸν ἔλεγχον, ἐφ' ὅσον οἱ ἐλέγχοντες ἀποβλέπουν εἰς διόρθωσιν, οἱ δὲ ἐπικρίνοντες δὲν ἐπιδιώκουν ἰδιωτικὰ συμφέροντα ἢ εὐτελεῖς σκοποὺς ἰδεολογικῆς προβολῆς ἢ ἀκόμη πολιτικῆς καὶ κομματικῆς ἐπιβολῆς. Πάντα τὰ ἰδεολογικῆς προελεύσεως ἐπικριτικὰ σχόλια, ἢ Ἄκαδημία μεγαθύμως παρακολουθεῖ, θεωροῦσα καὶ ταῦτα διδακτικὰ δι' αὐτήν, ἐλεγκτικὰ δὲ κατ' ἀντιστροφὴν διὰ τοὺς ἀσυνέτους ἐλεγκτάς.